

güney

AYLIK SANAT DERGİSİ

ETEM OLGUNIL
HALİM UĞURLU
METİN ELOĞLU
RUŞEN HAKKI
CAN YÜCEL
FERZAN GÜREL
MERAL ONAY
SİYAMİ ÖZEL
M. ALİ BİLGETEKİN
JAK ŞALOM
ENGİN AŞKIN
CELÂL ÇUMRALI
CELÂL ARABACIOĞLU
MEHMET SALİHOĞLU
ŞAHINKAYA DİL
MUAZZEZ MENEMENCİOĞLU
M. SAMİ AŞAR
SAMİM KOCAGÖZ
FERİT CELÂL GÜVEN
METİN İLKİN
TALÂT SAİT HALMAN
NERMİN ÖZOL
Milorad Curic —
İLHAMİ EMİN
André Maurois —
NUR TÜRETKEN
M. AGÂH ÖNEN
OĞUZ SAMİ SEZEN
METİN BEŞER
MERAL KIZILTAN
ATILÂ ÖZER
FERİHA AKTAN
KENAN ERCAN
AYKUT POTUROĞLU
SEMİRAY A. EKBERZADE

Gravür

Ercümend Kalmık

güney güney güney güney güney güney

KİTAPLAR Etem Olgunil DERGİLER

ŞAİRLERİN SEÇTİKLERİ / Antoloji / Ümit Yaşar OĞUZCAN / 416 sf. 20 TL. / İş Bankası Kültür Yayınları / İstanbul, 1971.

Ü. Y. Oğuzcan'ın bu özgün "güldeste" si epey önemli, ilginç nitelikler taşıyor. Özellikle: salt 40 ozanımızı kapsaması, şiirlerin ozanlarınca seçilmiş olması, "portre" ve imza konusundaki gerçekçi tutum, yaşam öykülerinin de sanatçılarcasına yazılışı, vb. Betikte yer alan ozanlardan 12'si ölmüş, 28'i yaşıyor. Şiirleri ayrılan sayfa sayısı da 8 ile 12 arasında değişmekte; bu ayrımların nedenini belirtmek gereğini duymamış hazırlayıcı; üstünde durulacağını, eleştirileceğini sandığı kimi noktaları açıklamakla yetinmiş. Şöyle özetliyor seçiş yönteminin ilkelerini: "— Cumhuriyet'ten sonra eser vermiş olmak, 2 — Şiirlerinde yaşayan bir dil kullanmış olmak. (Bu kurala en az uyan Ahmet Haşim'di. Fakat, şiirimize getirdiği öz ve biçim yenilikleri dolayısı ile antolojime onunla başlamayı gerekli saydım.) 3 — Çok geniş değilse bile, biraz olsun halkça benimsenmiş olmak. 4 — Şairliğini günümüzde sürdürmese bile, önceki yazdıkları ile günümüze kadar gelebilmiş olmak. 5 — En geç, Cumhuriyet'in ilk on yılı içinde doğmuş olmak... Elbette bu kurallara uyan başka şairler de vardır. Hattâ bunlar, benim alıp almamakta yıllardır tereddüt ettiğim şairlerin bir kısmından daha iyi şairler de olabilirler. Bu, benim seçim sırasında, değer ölçülerimin yanlışlığına ya da vefasızlığıma verilmemelidir. Herkes gibi ben de yanlış olmuş olabilirim. O zaman da, antolojime almam gerektiği halde almadığım şairlerden samimiyetle özür dilemeyi görev sayacağım." Bu arada, yaptını ilkten 30 şairle tümlemeyi tasarladığını, sonradan türlü nedenlerle 40'a çıkardığını da belirten Oğuzcan'ın; salt kişisel beğenisi, özel yargılarıyla ortaya koyduğu bu güldestenin içsel niteliği, yapım gereği tartışılmaz elbette.. Ne ki, epey emek ürünü bu özgün yapının hemen göze batan, değerini çapkıyan iki önemli sürçmesi var: A) Oğuzcan gibi, titizliğinden hiç kuşquamız olmayan bir düzenleyicinin tek yetkili ve sorumlu olduğu bir betikte dizgi yanlışlarına çokça rastlanması, anlamı bile başkalaştıracak karmaşıklıkların bu-

Bal Bıçağı

Sarındım içyüzünde "azap" işli gömleği
Yıllar yılı dolaştım bir dünyalı adamla
Ben hep dışında kaldım seller bastı gövdeyi
Kapandım birer birer kilitli odalarda

Ne zaman uzansam dal yeşiline
Boy atar eski çağlarımda koşuşan çığmın yolcu
Taş devrinden derlenmiş tomarla gül sunarım
Oysa çeker duvarımı üç geceli sabahlara
Hep ayışığımda gezen sarsak ve kör kuyumcu

Ses delinir gölge donar dağ yiter
Menevişli bal bıçağı gökten iner
Saplanır usulca gövdeye
Soluğumu keser

Çok denedim alanlara sığmamam
Asın beni yedi duvarla çevrili odalarda

Yavaştı düşlerim bilmelerim ve bakışlarım
Sonsuz mavi ışıkların tek kırılmasında
Ölümün bir sesi var biriken insanlarda
Vurgun doğmuştum martların kar aydınlığında
Bir sabahtı çiçeklere su verdim

Ey sıkılı yumrukları boşlukta kalan adam
Ey susuz temmuzların iri güller demeti

Halim Uğurlu

lunması; B) İlk hazırlanış tarihi olan 1968'den bu yana 3 yıl geçmesine karşın, gerek çevredeki ozanların yeni şiirlerinin kimi eski şiirlerle yer değiştirme gereksinmesini duyup duymadıklarının sorulması ve de "biyografi" konusundaki değişimlerin kurcalanmaması... Yine de dolgun, değişik bir yapıta özendiği, var kıldığı için kutlarız Oğuzcan'ı; hele hele şu çapaçul "antoloji" ler furçasında!

GÜNEŞ YORGUNU ATLAR / Şiirler / Kâmrân S. YÜCE / 118 sf. 10 TL. / Kent Yayınları / İstanbul, 1971.

GÖLGE ve SOYUNUK'dan sonra üçüncü şiir kitabı bu ozanın. Ama, tüm şiirlerinin şimdiki toplamı da denebilir Güneş Yorgunu Atlar'a; niyesi de, öbür iki betiğini de yeniden ve son şiirleriyle birlikte sunmayı yeğleyiş. Sıçramasız, moda akımlara, gözde serüven-

lere yanaşmayan bir şiir çizgisi var Yüce'nin; 1950'lerden bu yana onu sürdürüyor, onu tümlüyor. Dil gücüne alabildiğine yaslanmayan, içeriği bildik simgelerle belirliyen, irice sorunlara abanmadan güncül duyarlılığı yansıtan abartmasız bir çizgi bu.. Özellikle son bölümdeki şiirlerde, daha yerel, daha yöresel bir konu - deyiş yeğlemesi seziliyor sanatçının. Bildirisine gizsel bir "çeşni" katmaksızın, salt yalın bir "ozansı bakış, aktarış" tutkusu içinde hep. Gerçi kimi şiirlerinde genel kişiliğini yadsırca-sına kaçamaklara yeltendiği de oluyor ya, bu seyrek çıkıntıları bir "kusur" gibi göstermek işgüzarlık olur; onları da seviyor, benimsiyebiliyorsunuz, azıcık yadırgıyarak. Bu yargımıza birkaç örnek vermekle yetinelim: Güneş Kocaman, İstanbuldur, Rüzgâr, Bir Çift Yunus...

YÜZÜN BİR YALNIZLIK-TIR YÜZÜMDE / Şiirler / Anıl MERİÇELLİ / 56 sf. 4 TL. / Yeditepe Yayınları / İstanbul, 1970.

Şiirlerini 1953 yılından bu yana - çok değişik dergilerde - izlediğimiz Meriçelli'nin ilk yapıtı "Mayıslara Açılan Kapı" 1964'de yayınlanmıştı; bu kez 4 bölümde topladığı 33 şiiri de gösteriyor ki, ozanımız, bu uğraşında pek verimli değil ya da ürünlerini devşirirken olumlu bir titizlikle, her yayımladığını almıyor betiğine.. Yedi yıl önceki ilk yapıtında belirgin bir kişiliğe erememiş ama yetenekli bir ozanın mustusu vardı. Bu izlenimi doğrulayan şiirlerle çıkıyor karşımıza şimdiki. Hoş, bunların tümünün de eşit bir başarı doruğunda oldukları savlanamaz; özellikle 2 - 3 dizeleklerde, daha uzuncaaldaki yoğun duyarlık vurgusu pek yok. Bir de şu: Meriçelli'nin - yerli, yabancı - usta bellediği çağdaş ozanlar var; değişik, çarpıcı imgelere yaslanmak gereksinmesini duyduğunda onların kurgularına baş vurmadan edemiyor: Portre'de, İlyaz'da, Beyaz Ülke'de, Kent'de, İlhan Berk'de olduğunca.. Hele, betiğin bitimine sığıştırdığı, bir çeviri şiir betiğiyle ilgili tanıtım ya da övgü yazı-cıkları olumsuz etkiler uyandırıyor kişide; üstelik, konuş nedenleri de hiç belli değil. Neyse, Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüzümden, ozan açısından, yukarıda değindiğimiz mustuyu yineliyor, güvendirici bir aşamayı saptadığı yadsınmıyor.

güney

AYLIK SANAT DERGİSİ

Sahibi ve sorumlu yönetmeni: Atif Özbilen

Bu sayıyı hazırlayan: Metin Eloğlu

Yazışma ve posta havalesi: Atif Özbilen, P. K. 1353 İstanbul.
Ebuusuut Cad. Erdoğan Sok. 8/6 Sirkeci. Tel. 26 26 85. Akbank
Beşiktaş Şb. Hesap No. 22787. Basıldığı yer: Halk Matbaası,
Tel. 22 19 98. Abone: yıllık 30, altı aylık 15 TL.

Casavlak

Metin Eloğlu

Esrik

Sizler belki her akşam
Alıştınız -bi dolu şişelerle yaşamak.-
Ben mi, şaraba daha yeni dadandım,
Kanıma dokunuyor rakıyı sulandırmak.

Denizimi aldılar mı
Balıklarım yalnayak.

Ruşen HAKKI

Korad, vb.? Ee? Şimdi bu mutlu örneklerle yaslanıp da alabildiğine övünebileceğimize özgün, yaygın, görkemli bir TÜRK SANAT'ından serceserpe söz açılabilir mi? Bırakalım kalabalığımızı, şu adını andıklarımızın bile ülkemizdeki durumları nicedir? Tüm çabasını süslemeciğe vuran Bedri Rahmi kaç yıl oldu yeni bir resim sergisi açmıyalı.. Yaşar Kemal'in İngiltere'de, Rusya'da bir haftada tüketiveren romanları bizde yillanıyor.. Kuzgun Acar'ın gayri ne tür yontular yaptığını kaçımız biliyoruz?

Diyeceğim, sanat da, "devrim" cesine bir bütün; kollarının ayrımlı eylemleri olsa da, gövdeyi ırgalamamak, enezleştirme için ille de dokuları özenle pekiştirmek gerekiyor; tek tek'liğin varoluşu gizli raslantılara, aşna kişilerin becerikliliğine kalıyor yoksa... Resmin kötürümleştigi yerde, şiirin sağa, sola sefirtmesi neye yarar? Gerileyen bir müzik, ilerliyen öyküyü de üç adım ötede kösteklemeyi mi? Hadi kısaltalım sözü: Bu koca alandaki bölümsel çıkışlar, gözdeleşme işgüzarlıkları yaşamsızlığa öncelikle yargılı, Ya tüm sanat dallarını kapsayan sorunlu, yetkili "birlik" ler, giderek "sendika" lar tezce kurulur; gerçekçi, ayrıntılı tasarımlarla sanatçıların elelelikleri seçilir, doğal hakları korunur, uğraş onurlarına toz konulmaz; ya da sanatsız bir ulusal kalkınmaya usu yatmayan yurt, toplum yöneticileri işbaşına gelene değin, eller bögürde, yana yakula bekler işte..

Söz sonu, bir anımızı da aktaralım, konumuza değginliğinden ötürü: Geçenlerde, soyutçunun dikâlsâ bir ressam arkadaşına, İkinci Yeni üzerine düşüncelerini, izlenimlerini sormuştum: "Valla, şiirle miirle ilgim yok benim!" demişti.. Bir sair dostumla da, kalburüstü resim sergilerine birlikte gitmeye sözlüyüz; iki yıldır atlatıp duruyor..

Ozanlarımız, öykücülerimiz, ressamlarımız, yontucularımız, müzikçilerimiz, yani sanatçılarımızın hemen hemen tümü şu yakınlarda bir ağızdandırlar: Uğraşımızın isterleriyle gerçekten ve sürekli ilgilenip bizi yüreklendirecek, verim düzenimizi doğrultacak, çıkmazlarımızı ıstacak kimselikler yok çevremizde; büküntülerimizin, sürçmelerimizin nedeni hep bu ilze ortam... Şunca didinerekten yapırdığımız bunca yapıtın, ürünün alıcıları, koruyucuları, değerlendirecileri nerde?

Doğrusu da bu ya! Hızlı ama başıboş değişim, oluşum içindeki çağdaş sanat verilerimize küs bir çoğunlukla başbaşıyız. O da bir bakıma yalnızlaşıyor; alınganlığının acısını sanatı manatı boşlayarak çıkarıyor... Bu tatsız kopuntunun kökenini şu bantellerinde arıyanlar da var: a) Bizim sanatsal geleneklerimiz hem karmaşık, hem de düşünsellikten uzak. Yüzyıllar boyu garipsi, salt biçimsel, yalnızca türkülerle yetinmişiz. Oysa çağımızın dipdiri sanatını tanıyan, sanatçının ille de bir düşünür'ce tutumu, kişiliği olması gerektiğini bilen genç kuşaklar peşpeşe çıkıyorlar ortalağa; öyle pek iyledikleri de yok çoğunluğa meram anlatmayı; "günola" deyip işlerini öz - aç'larından tülemeye bakıyorlar Batı-Doğu ayrımı gözetmeksizin, Bulguları, direnişleri ise bu yüzden uyşamıyor suyuna tirit alışkanlıklarla; gerçeklerimize, insanıl sorunlarımıza aykırıymış gibi geliyor ve salt bu nedenle de havada kalıyor çabaları şimdilik... b) Son yıllarda ülkemizdeki toplumsal, siyasal olaylar, tedirginlikler, bozgunlar sanattan daha somut, daha

ilginç, daha yaşamsal sorunlar türetti; yalnızca "halk" kümelerini değil, aydınları da etkiledi bu dengesizlik; dolayısıyla sanat - sanatçı varlığı üveyleşiverdi...

Ben şimdi üçüncü bir nedene değineceğim: Toplumla alış-verişi olan her uğraşda iyi-kötü bir ilişki durumu, bir dayanışma var; kişisel "rekabet" lerin dışında, genel çıkarlar, serpilme olanakları sözkonusu oldu muydu, bitişiverirler, payandalaşırlar birbirlerine. Oysa sanatçılarımızda bir omuz silkne "tik" i vardır çoğun; salt uğraşımızın yapıtına, başarı filizlerine değil, bir yerde ortaklaştığı sorunlarına da, yoksunluklarına da, yarım-sıhına da, pisipisine harcanışlarına da... Ne denir ki; işine güveni olmayanların, tutumun hep kuru kalacağını sananların olağan davranışı bu! Öyle ya, yıllar yılı nice düşlerle bekleyildi, hâlâ ortada kapılmış ya da kapılacak bir külâh bile yok! Örgütlenip, kenetlenip de n'olacak; ele-güne göstermelik derneklerin gölgesinde yuvarlanıp giderler işte...

Son yıllarda kimi sanatçılarımız Batı'larda da alkışlanır oldu; olumlu ilgiler, sevgiler edindiler. Diyelim bir Yaşar Kemal, 21 dilden okudu türküsünü; Aziz Nesin, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Rifat Ilgaz, Nevzat Üstün, Sanim Kocagöz, Fazıl H. Dağlarca, Haldun Taner, Melih C. Anday, Orhan Velî... Bedri R. Eyüboğlu'ya Noel kartları çizdirdi Amerika'lular, acar yontucumuz Kuzgun uluslararası ödülle aldı, tektük de olsa mimarlarımız acunsal yarışmalarda ipi göğüsleyiveriyorlar; ya İdil Biret, Suna Kan, Leylâ Gencer, Suna

Şiir

Aç bir fareydi şiir
Yarım uyaklarıyla uykuları azdıran

Cöntürkleri çağırdım Van'ları Siyam'ları
Ankara'nın kedisi her zamanki gibi geç
Önce Shelley'i yedik Puşkin'i ve Said'i
Rimbaud'nun beyinleri nasıl gine de taze

Misafirler gidiyor mensiler iltifatlar
Öğrenmişsiniz artık siz yemek pişirmeyi

Ama yukarı katta bu tıkırtı n'oluyor

Can YÜCEL

YANKOL'UN RİFAT

★

Ferzan GÜREL

Erdoğan'ın neşesi beni de etkilemişti. Güle söyleye, yolculuğumuzu sürdürüyorduk. Havanın güneşli; sıra tepelerin erken yeşillenmiş oluşu, kış içinde bulunduğumuzu da unutturmuştu bize. Öyle keyiflenmiştim ki, arabayı, hiç düşünmeden hızlı sürmeğe başlamıştım. Yol arkadaşım, o her zamanki rahat, şakacı davranışı ile beni uyardı :

"Aman Nihat bey, bu ne tezcanlılık! Yoksa, sizi İzmir'de bir bekleyen mi var?" Ayağımı gazdan yavaş yavaş kaldırıırken güldüm ve onun takılmasına bizim kasabanın söyleyişi ile konuşarak karşılık verdim :

"Kocadım, garî beni kim neynesin? Belki seni bir bekleyen vardır, diye düşünmüştüm de..."

Genç avukat birdenbire ciddileşti : "Bir bakıma, bekleyen var sayılır: Müjdeyi bizim Rifat Usta'ya bir an önce verebilmek için, hani sabırsızlanmıyor da değîlim." dedi.

"Onun alacak davasını, en sonunda kazandınız demek ki!" diyerek sevinç içinde bağurdım. Erdoğan'ın yüzünde, başarının övüncü, birisini sevindireceğinin kıvancı, dalga dalga belirdi :

"Duyunca ne yapacağını, nasıl sevineceğini bir görmeli!" diyordu; "Son zamanlarda işsiz kalmış, büsbütün perişan olmuş. Benim yanıma bile uğrayamıyordu. Ben dersin, işten-güçten vakit bulup onu arayamadım." Bunları söylerken, eski kaygısızlığından ötürü duyduğu hoşnutsuzluk, genç adamda bir çeşit kızgınlığa dönüşüverdi :

"Varlıklı kişilerin yoksulun hakkını yemesine içerlediğim ölçüde beni çileden çıkararak başka bir neden yoktur! Nasıl da yapabilirler bunu?..."

"On bin lirayı ödeyemeyecek bir adam

mıydı Sabri bey? Doğrusu çok ayıp etti!" dedim. Erdoğan :

"Ayıp da söz mü?" dedikten sonra konuyu daha genelleştirdi :

Sorumsuz türedilerin, yoksulu nasıl ezdiğini, memlekete büyük ölçüde kötülükleri dokunduğunu anlatmağa koyuldu...

Ben bir yandan onu dinliyor, öte yandan, Yankol'un Rifat'ı düşünüyordum :

Sabri beyin yanından çıktıktan sonra, sürekli bir iş bulamamış, çok geçmeden kasabadan ayrılıp gitmişti.. Arada bir ortaklık görünür, yine kaybolurdu...

Erdoğan, benim düşüncelerimi okumuş gibi, tam o sırada şunları söylüyordu :

"Elinden bir kaza çıkacak, diye korktuğum zamanlar bile oldu: Sanırım bundan sekiz yıl önceydi.. Rifat Usta'ya bir gecenin geç saatinde eski patronunun evinin oralarda, durmadan dolaşırken görmüştüm. Üstelik zil-zurna içkiliydi. Yanına gittim, güzellikle kandırarak oradan uzaklaştırdım. İşte, o gece, hakkını korumak için davasını üzerime alacağıma da söz vermiş oldum."

Ben hemen; o yıllarda Rifat'ın, Sabri beyin kızına karşı beslediği, hastalık derecesine varan bir tutkusu bulunduğunu anımsadımsa da bunu Erdoğan'a anlatmak istemedim. "Onun adam öldürebilecek yaradılıştaki biri olduğunu hiç sanmıyorum." demekle yetindim sadece ve ekledim: "O, daha çok bir düş adamı niteliğini taşır: İlkokula beraber başladığımızdan beri onu yakından tanıdığım için iyi biliyorum. Çok okuyup, büyük adam olmak isterdi hep.. Ne yazık ki, fakara, sakat bir eskici olan Yankol'un oğluydu!"

"A evet! Onun arada bir, yerli-yersiz lûgat paralamalarının nedenini şimdi anladım!" dedi Erdoğan ve Rifat Usta'nın "mütenebbi" li, "neş'et" li tümcelerinden aklına gelenleri saymağa başladı: "Mükeyyefat kullanan şoförler..." diye onun yanlışlamasını yaparken gülmekten kırılıyordu. Ben ise gülemiyordum: Şoför Rifat, yüzünün iğri-büğürlü çizgilerinden hiç eksik olmayan sertliği ve kamburlaşmış uzunca boyu ile karşımda duruyordu sanki...

Güneşli, ılık bir kuşluk üstü il'e vardık. Avukat arkadaşımı gideceği yere götürmem gerekiyordu; hem o garip, kimse-siz adamı arayarak ben de sevindirmek istiyordum.

Uzun caddede epey ilerlemiştik ki, Erdoğan, "İşte burası." diyerek arabayı durdurdu. Küçük, eski bir yapıya doğru ilerlerken, "Bu otel, artık onun evi gibi bir şey olmuş." dedi.

İçerisi biraz karanlıkça idi.. Tezgâh başında yaşlı bir adam oturmakta idi. Avukat arkadaşım ona yaklaştı :

"Rifat beyi görmek istiyoruz." dedi. Karşısındakinin şaşkın, şaşkın yüzüne bakmakta olduğunu göreyek, "Ona sevinçli bir

Desen : Meral Onay

haber getirdim." diye ekledi.

Ben biraz geride durmuş, "Kendisine 'bey' denmesine de pek bayılır bizim Usta!" diye düşünüyor; ezilmişliğini örtmeğe çalışan o her zamanki sert bakışı ile, bir yerlerden karşımıza çıkıvermesini bekliyordum. Sevince yüzü birazcık olsun gülecek miydi acaba?.. Beri yanda, otel kâtipinin tedirgin görünüşü kaygılandırmıştı beni: Ne söylediğini daha iyi duyabilmek için tezgâha yaklaştım- Bu sırada yaşlı adamın ilk şaşkınlığı geçmişti :

"Siz onun avukatısınız demek?" diyordu.. Derin bir soluk alıp verdikten sonra, soruları, sözleri birbir ardına ekledi :

"En sonunda o parayı haketti öyle mi? Tüh tüh tüh! Bütün hastalığı boyunca, hep o parayı sayıklayıp durmuştu: Ah bir çıksa, diyordu. Eline geçince neler yapmak tasarlıyordu bir bilseniz!.. Önce borçlarını ödeyecekti..." Kâtip sözünü tamamlamadan birdenbire sustu: Bizim kendisine üzgün, şaşkın bakakaldığımızı görmüştü. İçeriye kaçmış göz çukurları ıslaktı; yine, sustuğu gibi, birdenbire konuştu :

"Sormayın beyler! Rifat bey, bundan bir hafta önce, bir süredir yatmakta olduğu Memleket Hastanesinde öldü." dedi.

Derin bir sessizlik oldu. Ne yapacağımızı araştırır gibi, avukat arkadaşımın yüzüne kaktım :

Rengi uçmuştu. Büyük bir davayı kaybetmişti sanki.

PAŞABAHÇEDE SABAH

Cam gibi bir sabah sıyrılır
Tepelerin ardından
Sisler dağıldıktan sonra Paşabahçede,
Gecekonuların dumanları eğri büğrü
İlk tatlı sersemliği yayılır uykuların.

Balıkçılar çaparilerini sallıyor ellerinde
Her sabah ekmek parası peşinde
Fakir vatandaşların uğraş da uğraş
Yaşamak kaygısında.

Çocuk çocuk ekmek derdi yüreklerinde
Sıcak kanlı tok gözlü insaneciklerimiz
Bir lokma bir kırka misall
Sözüm ona tok karına yaşayıp giderler
Yıllar boyu böylece.

Mehtmet Ali BILGETEKİN

SE

ben seni hiç sevmedim S
seni hiç görmedim bilmedim
ellerin uzak bir anadır şimdî
tutkularımın en keskinde sen yoksun

kuzeyli geceleri bırakamam
görkemli bir serseriyim orada
saçların unutulmuş bir şarkıdır şimdî
yıllarca uzaktasın

bütün köprüler atıldı biliyorsun
yıkıldı çok boyutlu duygusallığım
akın eski bir aşkınlıktır şimdî
dinamitlenmiş bir yürekli gezdiriyorum erkeğe

ben seni hiç sevmedim S

Siyami ÖZEL

SINEMAMIZ

ve

"ikinci sinema...,"

Türk sineması bugünkü durumuyla ilgilendirmez bizi. Ya da, bugünkü durumu değiştirmek için nelerden ders alınması gerektiği konusunda bir yol gösterici olarak ilgilendirir. Önemli olan Türk Sinemasının yararıdır. Varolan düzen durdukça, kişisel çıkarların dışında özlenen devrimci Türk sinemasından söz edilemeyecektir. Altyapıya bağlı bir sorundur bu, bilinir. Geri bırakılmış ülkeler içinde sineması en devrimci düzeye erişmiş bulunan Brezilya'da bile, Cinema Novo, bütün önemine ve görüldüğü işleve rağmen, düzeni, egemen ideolojili savunan sinemanın yanında önemsiz kalmaktadır. Sorun ekonomiktir. Çürük bir ekonomik düzen, yetenekli kişileri Türk sinemasının dışında bırakmakta, bu çürük ekonomik düzeni denetleyecek, hele değiştirecek hiç kimse bulunmamaktadır. Herhangi bir tecim dalındaki kapkaççılıktan ayrı bir yanı yoktur, bugünkü Türk sinemasının durumunun (1). Neyin sözü edilir bu ortamda?

Kuşkusuz, içten içe, Yeşilçam dışında birtakım çıkışlar yapılmaktadır. Örneğin Yılmaz Güney, adından da yararlanarak Yeşilçam içi ve dışı çalışmalarını bugüne kadar başarıyla sürdürebilmiş ve bugüne kadar yapılmış en ödünsüz Türk filmi, UMUT'u verebilmiştir. Türk sinemasının içinde bulunduğu çıkmazı, dolaysız ve cesur bir biçimde söyleyen bir tek Yılmaz Güney vardır ama. TRT ödülleri, bilinen birkaç adın yanında, dağıtık ve bugün için örgütsüz de olsalar "ikinci sinema" yı (koşut sinema da denmektedir buna) yaratabilecek sinemacıların da varlığını, umut verici çıkışlarıyla duyurabilmiştir bize. Öte yandan, henüz bir sinema deneyinden geçmiş olmadıkları halde, düzen koşulları elverdiğinde sinemaya dolaysız bir biçimde girebilecek kimseler de vardır. Sinemayı karanlık sinema salonlarından başka hiç bir yerde öğrenmemiş olan birtakım gençlerin, daha ilk filimlerinde başarılı oldukları az rastlanan olaylardan değildir.

Bütün bunlar, Yeşilçam içinde, dışında ve hatta sinemanın dışında bulunan kimi sorum sahibi kişilerin, yukarıda söylendiği gibi, dağıtık ve örgütsüz bile olsa, "ikinci sinema" yı sonunda yaratacak sürekli ve yoğun bir çalışma içinde olduklarını gösterir. Ne var ki sinema bir kadro işidir. Herkesin yönetmen olmak istediği bir yerde, alıcıyı çalıştıracak, ışıkları düzenleyecek birilerini bulmak düşürünür olur. Bugünkü duruma göre, "ikinci sinema" yı oluşturabilecek yönetmenlerin, saydığımız ortamlarda -iyimserlikle- yetişmekte oldukları söylenebilir de filmi asil ortaya çıkaran teknisyenlerin, film emekçilerinin, "ikinci ekonomik düzen" yokluğu nedeniyle yetişemedikleri açıktır. Kısa vadede, sinemamızdaki umut verici çıkışların

ortamı ne olursa olsun, bu filimlerin "birinci" ya da "ikinci" dağıtım dizgeleri içinde yer alabilecek sinema ürünleri olarak ortaya çıkmaları, bugün değil sinema işçisi, düpedüz işçi bile sayılmayacak, lumpen-proleterlere bağlıdır. Sinemamız endüstrileşmemiştir.

Bu nedenler yüzünden, yapılacak çıkışların kaynağı ne olursa olsun, buna koşut olarak, sinemamızın, düzen koşullarının üstesinden gelecek endüstrileşmesi ve işvereniyle, işçisiyle bir kapital endüstri durumuna gelmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Unutulmasın ki, yarınki Türk sinemasını yapacak olanlar - yineleyeyim, kısa vadede - bugün beğenmediğimiz Yeşilçam teknisyeni ve lumpen proleteridir.

İki yönlüdür, yapılacak eğitim çalışması. Bir yanda Yeşilçam sineması içinde, sürekli, ihtisaslaşmış bir sinema işçiliği kavramı yaratmağa yönelik sendikal çalışma - bu konuda bir Sinema İşçileri Sendikası'nın son derece önemli eksikliğini belirtmeli - bir yanda da sinema dilini öğrenmeğe, her sinemacının kişisel yapısında mutlaka bulunması gereken sinema kültürünün oluşturmağa yönelik Sinematek ve Sinema Kulüpleri çalışmaları. İkincinin yapılmakta olduğunu gösteren en küçük bir belirti yok şimdilik. Bu konuyla ilgilenenlerin belki de en büyük yanlışları. Sinematografik eğitim çalışmalarını ise kısaca görelim.

Her yıl yüzlerce yabancı film girer Türkiye'ye. Sinema bilet fiyatlarının - kuşkusuz alım gücüne göre yüksek - ama uluslararası ölçülerle kıyaslandığında düşük olması, dağıtım dizgesinin yabancı filimlerin büyük çoğunluğunun ömrünü bir - iki büyükçe kente sınırlaması, "iş filimleri" dışında, söz konusu edilmeğe değer filimlerin seyirciye ulaşmasını engeller. Kısacası, film getirticisi, bu filimleri, para kazanamayız korkusuyla, satın almazlar. Her yıl, Türk sinema seyircisinin görebildiği "iyi" filimlerin sayısı on'u bulmaz bile. Beyoğlu sinemalarında hangi sinema eğitiminden söz ediyoruz?

Sinematek bir ortamdır daha çok, varolduğu hemen bütün ülkelerde. Sinema eğitimini yüklenen örgütler, sinema okullarının yanında - Türkiye'de bulunmadığını söylemek gereksiz - sinema kulüpleri ve federasyonlarıdır. Türkiye'de, beş yıldır, birçok ilde sinema kulüp ve derneklerinin kurulması için yürütülen çabalar sonuç vermemiştir, ne yazık ki. Kurulan kulüp ya da derneklerden kimi egemen güçler tarafından yapılan baskılar sonucu kapanmaya zorlanmış (Bursa Sinema Kulübü), kimi ise, sinema kulübü yöneticiliğinin ayrı bir "iş" olduğunu görememiş - çaresiz yöneticiler elinde iş görmez bir duruma itilmiştir. Son bir atılımla kurulan Sinema

Gece Tutsağı

*Dalgın ellerindedir yağmurların
Saklanır mısralara kaçır mısralardan
Bir hüzün gülünden anların kopardığı
Hırçın bir dirençtir usanmış yasaklardan*

*Kaç devrim büyüttü o giz bahçesinde
Bir yulğın bulutun geceyle gizlediği
Çoğalır uğultusu yığınların bilincinde
Bir ışıktır geceden yavaş yavaş sezdiği*

*Denize yönelir direncin her yönünden
Devirir geriliği önüne namuların
Kemâl'ler milyon olur kuşanın geceden
Bayrak bayrak göneler karanlık avluların*

ENGİN AŞKIN

Kulüpleri Federasyonu da bugün iş görmez bir durumdadır. Ne var ki, Yeşilçam sineması için söyledüklerimizi genel ekonomik koşullara bağlarken, sinema kulüplerinin yetersiz çalışmaları için aynı şeyi ileri sürmüyoruz. Sinema kulüplerinin çalışabilmeleri için ortam, vardır Türkiye'de; bu konuda yapılması gereken pek çok şey de.

Sinema eğitimi konusunda yararlı sayılabilecek sürekli çalışmalar yapan, biri sinema kulübü (İzmit Sinema Kulübü, düzenli çalışmayı başaran tek sinema kulübüdür) olmak üzere üç kurum vardır. Bunlardan en yoğun sinema eğitimi çalışmasını yürüten, Türk Sinematek'idir.

Binlerce üyesine, Saraselviler'deki yeni merkezine taşındığı kasım ayından bu yana 80'e yakın, hepsi de sinema edebiyatında yer alan filimler göstermiş olan Sinematek, film gösterilerinin yanı sıra, sürekli olarak açık oturumlar ve konferanslar düzenlemekte, sergi salonunda yine sürekli sergiler açılmaktadır. Zengin bir sinema kütüphanesi, faydalanmak isteyen üyelere açık ve ücretsizdir. Sinematek böylece Türkiye'de sinema alanında en yoğun çalışmayı altı yıldır sürdürmüş bir kurum olmaktadır. Bu çalışmaları yeterli görmeyen Türk Sinemateki, bugünlerde bir genişleme, daha çok kişiye seslenebilme kampanyasına girişmektedir. Her üyeden, en az yeni bir üye kazandırması, Sinematek topluluğunu iki mîsline çıkarması istenmektedir. Bunun gerçekleşmesi, kuşkusuz, çalışmaların daha da yoğunlaşmasını sağlayacaktır (2).

Hemen her ülkede Sinemateklerin otuz yıla yakın geçmişleri vardır. İlk Sinematek olan Fransız Sinematek'i 1936'da Henri Langlois tarafından kurulmuştur ve bugün arşivinde bulunan 60.000'i aşkın filmle dünyanın en büyük Sinematekidir. 1960 yıllarında Yeni Dalga akımını yaratan sinemacıların çoğu gençlik yıllarının birçoğunu Sinematekin karanlık salonlarında geçirmişlerdir. Kuşkusuz bir Sinematek, ülkenin sinemasını tek başına değiştiremez. Ama, Brezilya'da olduğu gibi, yepyeni bir sinemacı kuşağının doğmasına, öbür etkenlerin de yanında yardımcı olabilir. Bugün Türk Sinematek'i'nin, yukarıda sözkonusu edilen eğitim çalışmalarında yaptığı da budur.

(1) Son zamanlarda konuyu en iyi derleyen yazı için bk. Türk Sinemasında UMUT / Abdülkadir Pirhasan / Sosyalist / Sayı 4,5-6.

(2) Sinematek hakkında bilgi, her gün 49 87 43 numaralı telefondan, ya da Saraselviler 65'teki dernek merkezinden alınabilir.

YENİ ŞİİRİMİZİN İNSANLARI

Celâl Çumralı

t

Nihat Zıyalan'ın *Asık Yüzlünün Biri*'ndeki şiir kişileri kent-soylu yaşamları ince bir güldürü içinde düşündürücü taşlamalarla rıdır. En üstün ozanlarımızdan biri olan *Metin Eloğlu*'nun içinde başarılı ürünlerdir :

Gezdik tozduk

baba bu ne
ağızlarını dumanlatıyor amcalar
ben şımarık mıyım uykuyu çok seviyorsam

baba bu ne
hep büyümeden mi kalıcak oyuncaklarını
onlar da şımaracak mı günün her gününde

yaa

ölürsen arabaya bindirirler
cakalanırsın arkadaşlarına
her kesi ağlatırsın op ne güzel

ben biraz kaçak güneş alırım yanıma
biraz reçel
biraz kaçak dan dan alırım davuldan

Elma Şekeyi

Pırpırımı alır annem elimden
tam uçarken kocaman ağızlı bulutlara
tukoştırtır ağzıma yumurtanın sarısını
büyüyüm diye babam kadar
akıllanım diye elma şekeyi

büyüyüm hele bir
ben de onlara karnımda biriktirdiklerimi yedirecem
akıllansın diye onlar

.....
uslandı evimin gölgesi yine
(Tarzangiller'den)

muz ne büyük gülmedir bende
(Çita'dan)

biriktirmiş kendi tabutunu, kendi götürüp değil
korkuları çözülük yumrukları durusul,
oy kıyıların getirip oyy yanıma bıraktığı
(Kamburu'dan)

kan kararı mı uykular serinlermiş
(Arasıra ölürüm'den)

ölmek ölene yarasır
(Gidil'den)

Asık yüzlünün biri
köpeğimi havlatırım gülmez
cık cık ederim hıh
hıh demiş yılanın burnundan düşmüş

mamamdan tattıracam ya, ya severse
koşsam dilimi çıkarsam
yüzü asık gülmesi bin nazlı

bir kötek kokusu olsa
suratının tam ortasında bir zelzele

Özdemir Ince'nin *Kargı*'sında yaşayanlardan :

Ç 11

Bir kadın. Gebe. Bırakılmış boğulmak için balkonda. "Neden?" denir de, anlatmaz. Muslin giysiler giyer, çivitler beyazları, nalfalınler. O kırıptılı ot yığınında gizli bir saat kulesi var anlaşılın. İkide bir ırkılmesinin.. Kocamışları göçer kentın, uğurlar uray başkanı dış kapıdan, mühürlenir dükkânlar ve gider leracı.

Gelir bir oğlan kapıya tavus perçemli. İs ve tarçın kokar. Saklar yüzünü, geçer bir elinde kapı tokmağı. Penceresi eskimış, yusufoçuk yuva yapmış, yitmiş kiremitleri. Ev gibi

Sırası mıdır artık bilmem düşünmenin inci çiçeklerini, rahat rahat yetmişördünü aşkın büyük anneyi?

.....
Göçmüş!..
çürüyüp pervazları, kapıaltları, belki de bir yenilgiye başlamış, kuşanmış kara bir uykusuzlukta,

.....
Ve umu/bir uzak akraba kimliğinde kekre bir tat ağzında
(Amı'dan)

Onlar ki

— İhsan'ın şiiri —

Var mıydı gerçekten hüznü? Sürgün çocuklar yıkmış düş çadırlarını Circus Medrano. İn cin yok gözlerin gürlütüsünden başka.

Çalar gece yarısını saat, tükenmez bir karadır. Ve bir Ahmet ölüsü fotoğrafta; okunaksız.

Kar yağar boynu kıldan ince. Sararır deniz kitaplarında. O diye birini ararlar. Kapanır patikçi dükkânları.

.....
Omuzdaki mezar sessizliğini öttüren mezarcı! Toprağın sesidir belki unutulun, iyi giyimli pazar kıvançları ve bir kökün anıları
(Alyone V'den)

s

Ece Ayhan'ın *Bakıssız bir kedi kara*'sındaki şiir kişilerinden:

Sevgili Uğursuzluk

Geçirdi çılgınlık bir kasketi başına. koştı paslandığı bölgelere silâh satıcıların. Kurdu okulkaçakları imparatorluğu. Buldu altın bir top da Manastır'da.

Taktı yakasına bir Eylül ormanı. Bilmesinler incik boncuk dolu bir gömüyü. Sırtlanı da oradaydı. Çürümüş elma yüzlü. Boşluğu kapmak için bir hançeri.

Konuşuldu bir Cumartesi kırımıldan. Kapalıydı büyücüler. Astılar içine bir içki şişesinin. Ayaklarında gümüş ağır potinler. Sevgili uğursuzluk. Serseri'yi.

Bakıssız bir kedi Kara

Gelir bir dalgın cambaz. Geç saatlerin denizinden. Üfler lâmbayı. Uzanır ağladığı yanıma. Danyal yalvaç için. Aşağıda bir kör kadın. Hısm. Sayıklar bir dilde bilmediğim. Göğsünde ağır bir kelebek. İçinde kırık çekmeceler. İçer içki Üzüncü Teyze tavanasında. İşler gergef. İnsancıl okullardan kovgun. Geçer sokaktan bakıssız bir kedi kara. Çuvalında yeni ölmüş bir çocuk. Kanatları sığmamış. Bağırır Eskiçi Dede. Bir korsan gemisi! girmiş körfeze.

İki Tekerlekli At

Oğlum ve arkadaşı Bünyamin. Kaç yıllar uçamıyorlardı. Ey kullanılmıyan bahçe kapıları! Sarmaşıklar!

Yıkımlar getiriyorlar imparatorluğa. Yangımlar. Uğulduyor-sunuz kışın ey yapraklarını döken kadınlar!

(devam edecek)

İLKEK ve ERGİN SANATÇI

Celâl ARABACIOĞLU

Yakın zamanlara dek, özellikle Afrika, Güney Amerika, Asya gibi eski topraklarda yapılan kazılarda edindiğimiz yapıtları, "ilkel" diye adlandırırız. Çünkü bu yapıtlar, desen olsun, resim olsun, heykel olsun, "deforme" gelirdi bize. Ve de bu deformasyonu, o yapıtı yapanların yeteneksizliğine, beceriksizliğine verirdik. Kocaman, omuzlardan büyük kafalar, u-puzun kollar, bacak kadar cinsel organlar, kişilerden küçük barınaklar nasıl tanımlanabilir?

Yine o dönemlerde ERGİN SANATÇI deyiminden de, yapıtlarını modelleri ölçüsü oranında kurabilen, kalıpcı sanatçıları anlardık. Sanatçı, yapıtını modeline ne denli benzetmiş ise, o denli ergin ve büyüktü gözümüzde. Bu, resimde de böyledi, heykelde de, hatta şiirde de. Gerçi şiirin bir modeli yoktu ama, kesin sınırlı kalıpları, ölçüleri, ses düzenleri vardı. Çoğu kez, anlamı bir yana, belli kalıpların, düzenlerin üzerinde durulurdu. Ozanın bu düzeni kurabilmesi için, bir dörtlüğün iki hatta üç dizesini değersiz sözcük kalabalığıyla doldurduğu çok görüldü.

Ama şimdi düşüncelerimiz değişti. Bir zamanlar "antika" olduğu için değer taşıyan yapıtı, örneğin bir Afrika heykeli-ği, artık günümüzde estetik bir değer taşıyor. Onu daha çok anlamaya, dolayısıyla beğenmeye başladık. Çünkü öğrendik ki, sanatçı yapıtlarını kurarken, kalıp değerlendirmelerinin dışında, kendi benliğini, ruhsal dürtülerinin de etkisinde kalıyor. Bu, bir çeşit kalıba ruh vermektir, canlandırmaktır, kalıba.

Demek oluyor ki, sanatçının yapıtında gördüğümüz deformasyonlarda, bir yeteneksizlik değil, ruhsal bir güç, bir can verme yeteneği saklıdır. Doğal olarak bu, bilinçli deformasyonlar için söz konusu. Bu, yaratıcı güce sahip olanlar için söz konusu. Herhalde her deforme yapıtın böylesine bir özelliği yoktur. Yoktur ama, her deforme yapıtı da özelliksiz saymak cahillik olur.

Eski Afrika sanatının belirgin bir özelliği olarak, insan bedeninin deformasyonlarını görüyoruz. Afrika heykellerinin büyük bir kısmında, kocaman bir baş, yine bacaklarına göre bir hayli uzun bir gövde görülür. Bu bir yeteneksizlik nedeniyle olsaydı, bazı heykellerde de, örneğin kısacık bir beden ya da küçüçük bir baş da görmemiz mümkündür. Ne var ki, genel özellik, yukarıda belirttiğimiz gibidir.

Bu belirginliğin en açık örneklerinin Ba-kota, (Gabon) gömütlerindeki biçimlerde görüyoruz. Yerliler bu biçimlere Mbulu Ngulu diyorlar. Ölü ruhunun simgesi anlamına geliyor. Bu adlandırmadan bile bu yapıtlara ruhsal bir değer verilme istendiği belli. Sanımızca büyük kafa, çıkık alın, modelin düşünme gücünü, büyük beden de yaşam gücünü belirtmek için kurulmuştur.

Yaşam gücü deyince, yine eski yapıtların çoğunda gördüğümüz ve bedene oranla çok büyük olan cinsel organlar hemen

BİR DOSTLUĞUN ARALIGINDAN : VII.

— Dostum Necati Cumalı'ya —

Cumalı deyince uslu santlan bir yaramaz
Çocuk gelir ki aklıma, hem konuşkan, hem durgun;
Acuları dindirmek, sevgi dağıtmak ona az
Gelir gibidir nedense ve bu yüzden hep yorgun
Nasıl tanımamış seni o gün aziz Cumalı?
Hem de bunca şiirlerden, öykülerden sonra!
Ya o güzelim oyunlarına ne demeli?
Kimdi o genç boy veren bilisiz, televizyonda? (*)
O Nalınlar, o Susuz Yaz duyulmaz mı idi?
Kimdi o? Sözde fakülteden çıkmış diplomah?
Tutup onu kulağından, yerden yere çalmalı!
Bunca yapıtı duyulmaz mı, tanınmaz mı yazarı?
Dünya duydu da bizim sözde Türk genci duymadı!
"Kızılçullu Yolları" nda dolasmamış da olsa,
Hiç mi denize girmemiş "Güzel Aydınlık" ta?!

Yaz kardeşim hikâyeni, şiirini hep yaz
Oyun'ların perde perde açılırken kış ve yaz
Öyleleri varsın seni, bir de duymamış olsun,
Sen kitaplar doldururken, okumayan utansın!

Mehmet SALİHOĞLU

(*) Ankara televizyonunda, Cumalı ile Akbal'ın da stüdyoda, seyirciler arasında buldukları bir bilgi yarışması kastediliyor.

aklımıza geliyor. Öyleyse, "yeteneksizlikten çok, bir gücün anlatılması söz konusudur" diyeceğiz.

Eski Peru ve Meksika halklarının yapıtlarını inceleyen bilginler de, bu yapıtlardaki deformasyonları, o insanların yeteneksizliklerine değil, ruhsal çabalarına, duygularına veriyorlar. Bilginlere göre bu yapıtlardaki deformasyonların çoğundaki anlam, dinsel amaç taşır. Bunlar bir çeşit din adamlarıyla tanrılar arasındaki ilişkilerin canlandırılmaya çalışılmış biçimlerdir.

Belirtmek gerekir ki, bu düşünce biçimine insanlık, Picasso, Derain... gibi sanatçıların bilinçli deformasyonlarını görüp tanıdıktan sonra erişti. Non-figüratif sanat dalları doğdu. Ek-zistansiyalizm'i, sürrealizm'i benimser olduk. Daha doğrusu, anlar olduk. Sanatçıların yeteneği, yapıtların değerleri konusunda yargılarımız değişti.

Böylece, makinayla insan yapıtları arasındaki büyük farkı gün ışığına çıkarmış olduk. İnsan yapıtının özelliği, yapıtına can katabilmesindedir, demek...

Yakınma

Şahinkaya DİL

— Dost Atif Özbilgen'e —

Açlığımı gözbebeklerime siliyorum,
Yansımıyor güneşiği aynalarda,
Duymuyor kulaklarım, gözlerim görmüyor,
Bir umutsuzluk, bir gürlüğü gökler kadar
İrtili, yosunlu sulardan içilmiyor!

Çürük yemişler gibi bir ezgi, sabah-akşam,
Dinlemek zorundayım.
Bu ezgi Anadoluca çiplak ve acı,
Güneşiği tüten topraklarım yoz ve yoksul
Başımı alıp gitmek istiyorum, olmuyor
Dört bir yanım karanlık karanlık karanlık!

Ellerime ayaklarımı bakıp bakıp da kahroluyorum,
Ezikliğimi, yıkılmışlığımı daha bir duyuyorum
Sülükler, ayrışkotları bu kadar çok muydu?

Direnç ve bağımsızlığımı tutan bir alaca soluk muydu?
Böyle görmek ve yaşamak istemiyorum yurdumu
Bir yanda Ankara, İstanbul, İzmir
Bir yanda Van, Artvin, Muş
Bir yanda kos-koca bir ulus, canım Anadolu'm
Tekmil unutulmuş.

İstiyorum ki, gürlü gürlü güçlenip çoğalalım,
Bizim de bir yerimiz olsun uzayda,
Bizim de sesimiz yankusun Ay'da uzun bir yağmur gibi
Ve birleşmedikçe ellerimiz dost ve kardeş
Bu hoyrat bu acımasız rüzgârlar daha esecek
Yaşamak için açığımız göğüslerimiz kursunlanacak
19 Mayıs'lardan bugünlere değin gürlü gürlü gelen
Suyumuz kesilecek!

Önce biz kendimize ihanet etmişiz,
Devrimlere, Atatürk'e ihanet etmişiz
Dokuz yüzyıllık bir toprak böyle sürülmez
Bu eski yapı böyle yıkılmaz
İstiklâl marşıyla söylediklerimiz
Böyle söylenmez!..

Muazzez

Menemencioğlu ile...

Doğumu Konya Ereğlisi'nde; 20 Haziran 1929, Kız Enstitüsü'nü bitirdi, 1956'da yayımlandı ilk şiiri, Varlık'da; 1963'de de ilk betiği EMİ. Geçenlerde çıkan SEN KRALDIN TAÇSIZ ikinci yapıtı, Soylu, gerçekten uygar ve aydın eşini 1966 yılında yitirdi. Bir oğlu var, S.B.F. de öğrenci, Uzun süredir dış yaşamda da çalışıyor; şimdileri İstanbul Sanayi Odası'nda görevli. Öbür sanat dallarından en sevdiği- Klâsik Batı müziği, bale, tiyatro..

★

— Şiire yönelişinizde ilk ve en önemli etkenler?

— Annemi, babamı çok seviyorum. Küçük yaşlarımda, onların iki ayrı karakterdeki tüm davranışlarını, olaylar karşısındaki tutum ve tepkilerini dikkatle izlerdim. (Dünyayı parmağında çevirecek kadar zekiydi annem; güçlü bir matematik uzmanı gibi, Babamsa, hesapla pek ilgisi olmayan, sanatçı yaradılıştı, huyları gibi kendi de güzel bir insan...) Bu alışkanlık ve gözlemlerim beni, yaşım arttıkça, çevremdeki kişileri içten sevmeye yöneltti. Onları incelemek, ters davranışlarının çıkış noktalarını araştırmak; kızmama, kin tutmama engel oluyor. Yaşantılarım boyunca, en haklı durumlarda bile, kimseciklere 12 saat olsun kin besliyemiyorum.

— Günümüz şiirinde "kadın şair" lerimiz çok az; hele hele, gerçekten ilginç bir

kişiliği ustaca yansıtabilenler.. Belki öbür ülkelerde de bu böyle ya, sizce açık-seçik nedenleri?

— Az demek mi, yoksa, sesini duyuramamış demek mi daha yerinde olur acaba? Kadın dergilerinde yüzlerce ad görüyorum. Duymak, duyarlılığımı gereğince yansıtabilmek bir yetenek sorunudur; ama, yazmak, yaratmak daha çok bir eğitim, olanak işidir. Niçin köylerimizden pek az sanatçı çıkıyor? diye de düzenlenebilirdi bu soru. Fırsat eşitsizliğinin yanısıra yenemediğimiz korkunç bir toplumsal baskı, yaratıcı, girişken kadının küçümsenmesi somut nedenlerdir bence..

— Bir süre önce yayınlanan son betiğiniz "Sen Kraldın Taçsız" da şaşırtıcı öz-biçim deneylerine girişmemenize karşın; daha yalınca, daha toplumsal sorunlara, olgulara eğilim duyduğunuz görüyoruz. Bu,

çalışmış sanatına egemen bilinçli bir yeğleme mi, yoksa salt duyarlılığını yastı bir kendiliğinden oluşum mu?

— İlk kitabım "Emi" de, yaşamayı yeni tadan, bilinçlenmemiş ama çok duygun kadının, daha doğrusu kadınların "dram" ı ele alınmıştır. İkinci kitabımda, yarı bilinçli kadınlar söz konusu olabilir.. Bunlar bir yandan "seks" sorunlarını toplum koşullarına, baskısına başkaldırarak bir çözüme bağlamaya çalışırken, öte yandan da gazete köşelerine yansıyan toplum devrimci olaylarına, yaratılan havadaki gerilim ortamında katılır. Üçüncü kitabım "Gülmesini Unutanlar" da, tam bilinçli, ama duygusallığını tümüne yakın yitirmiş kadın tipi'ni işleyeceğim.. Bu 3 kadın tipi de, bilinçlenmeye okuma yoluyla varabilen büyük kent kadınlarıdır. Doğrultulu bilinçlenmeye toplum yaşantısından varan köy kadını dördüncü kitabımda ele almayı tasarlıyorum şimdilik.

— Son yıllarda çoğu kadın öykücülerimiz ardarda yapıt vermeye başladılar; hemen tümü de ilgi görüyor, olumlu yankılar uyandırıyorlar. İzliyor musunuz; diyelim Sevim Burak'ı, Leylâ Erbil'i, Furuza'nı, Tomris Uyar'ı, Sevgi Sabuncu'yu? Başarı çizgileri, özellikleri üstüne diyecekleriniz?

— Yalnızca adını duyuran kadın sanatçılarımız değil, ünü henüz yaygınlaşmamışları da ve tüm kadın eylemlerini de yakından izliyor; yerine göre övünüyor, yerine göre de daha çoğunu, dopdoluğunu istiyor, özlüyorum. Ben Doğulu ve müslüman insanlar gibi; değil az şeylerle, çokçaşıyla bile yetinemiyorum! Alabildiğine "hırslı" yım, ne yapalım.

— Öncelikle sevdiğiniz, etkisinde kaldığınız yerli-yabancı sanatçılar?

— Kimi sanatçılardan çok sevdim ve etkisinde kaldıklarım var elbet...

— Şiir yaşamınızdan hiç unutamadığınız bir anı?

"Camları siliyor, söküklere onarıyorum..
"Daha ne varsa evin içinde fır dönüyorum.."
Yapısız Yabancılaşma Alışkanlığımıza başlıklı şiirimin bu bölümünü okuyan kızkardeşim Mukas, alayla; "Sanki bir de ev işleri yaparmış gibi!" dedi. Şiirlerimi salt kendi yaşantımdan gibi yorumlayan herkese karşı susup kalıyorum..

İkilenmek

ve ben kanımda yarım kilo taze alkolle geleceğim bursa'ya
ve ben mutluluğumu tanıttayan gözlemlerde döneceğim bursa'dan
bilmelisin

ve ben hazır mısın ağlamaya dediğim zaman sana
ak yankılı gürültülerle gülmelisin.

hiç ayılmadan şmalıyız sınırlarını günlerin
buna yok mu diyeceksin nefesini suratıma vererek
ve ben senden önce geleceğim neralere istersen
ve oralardan en son çıkan ben olacağım
ve dönmeyeceğim bir daha o kente kal dersen.

dudaklarını bozduracağım yalnızlığımıza uykularımız ikilenirken
milyon tıraflı bütün romanlar bizi söyleyecek sanki
bütün sevi olaylarında bizden izlenimler olacak
seni kendinsizliğe susturacağım inan ki.

ve bir gece dörde katlayıp karanlığı utançsız ve çılgın
çok sesli konuşacağım bütün kahırları kırılıp
bana nasılsın deme yasakları hatırlatma ne olur
dörtler yalnızlasada beni belli etmiyeceğim sayrıbğımı sana
ellerin morfindir beni uyutur.

M. Sami AŞAR

Her Sayı Bir Soru

A) Yeni hükümetimizin tasımlamasında (program) bir de KÜLTÜR BAKANLIĞI kurulması sorunu var. Sizce bu tasarı gerçekleşirse, ana-amaçları neler olmalı; öncelikle hangi ekin- sel sorunlarımızın çözümünü ele almalıdır?

B) Bu durumda, sanatsal gidişatımız, ortamımız yine Mil- li Eğitim Bakanlığı'nın yönetiminde, denetiminde bir ilgi kolu olarak kalacağı benziyor. Oysa, yeni kurulacak bakanlığın ça- lışma ve yetki kapsamına bu çok önemli varlığını da katarak, şimdikinden epey ayrımlı hangi somut yararlar sağlanabilirdi?

SAMİM KOCAGÖZ

A) Yeni hükümetin kurmayı dü- şündüğü KÜLTÜR BAKANLIĞINI olumlu karşıyorum: Bu Bakanlı- ğın yapması, gerçekleştirilmesi ge- reken işlerin Devletçilik yönünden çok yararlı olacağı kanısındayım: 1 — Devlet Tiyatrolarını İstanbul, Ankara'ya özgü bir azınlığın teke- linden çıkarabilir. Millet Meclisinden çıkacak yasayla, okul açar gi- bi, ve de Ankara'daki sayısı çok olan Devlet Tiyatroları sahneleri- ni, hiç olmazsa şimdilik, memleketin önemli illerinde açıp, dağıtabilir. Bu bakanlığa bağlı, bütün Türkiye'ye tiyatroyu yayabilir. Gere- kirse, çok dağıtık, sayısı çok olan özel tiyatroları da -Ankara, İstanbul'daki- Devlet tiyatroları kap- samına alarak, illere dağıtabilir. Türkiye, Ankara ve İstanbul demek değildir sadece Tiyatro oyuncuları için. 2 — Yerli film yapımcılarının ve yaptıkları filmlerin -bir ikisi bir yana- rezaleti u- tanılacak bir durumdadır. Kültür Bakanlığı, bir devlet film merkezi kurabilir ve yılda bir iki çok ka- liteli film yaptırabilir. 3 — Millî Eğitim Bakanlığının yürüttüğü ya- yınların yanında, bugünkü ede- biyatımızın roman, hikâye, şiir gi- bi kitaplarını özel yayınevlerinin sömürsünden kurtarabilecek bir örgüt, devlet örgütü kurabilir. 4 — Bilim ve sanat derneklerinin ve de kurumlarının üstünde, bunların seçeceği -üniversitelerden de- bir bilim sanat adamlarından kurulu (Türk Bilimler ve Sanatlar Aka- demisi) kurabilir. Bilim ve sanat- çılardan kurulacak bu akademi, dernek ve kurumların arasında iş- birliğini ve ilişkileri sağlar, Tür- kiye'yi içeride ve dışarda temsil eder. Dünyanın her uygar ülkesinde Akademiler vardır. (Kuruluşu zor olur ama ölen üyenin yerine birini seçmek yoluyla dedi kodular sonraki yıllarda önenebilir. Daha hatıra başka işler de geliyor ya bu değini yeter. Bu sorudan sonra ikinci soruya karşılık veremeyece- ğim.

FERİT CELAL GÜVEN

Bilinen kültür dallarının tümü- nü kapsama içinde toplamış olan bir eğitim bakanlığı varken, bu- nun yanısıra bir kültür bakanlı- ğının kurulmak istenmesindeki ne-

den ve bu bakanlığın program ve amacı açıklanmadan üzerinde ko- nuşmak erken gibi geliyor bana.

Kültür konusunun birçok dalla- rı ve tanımları var. Bunların ayrı ayrı ele alınması yerine, tümünü bir arada düşünmek gerekir.

Bence, kurulacağı söylenen Kül- tür Bakanlığı bir teviye değişen içinde bulunduğumuz çağın gerek- tirdiği kültür yoksunluklarından ötürü ağır bir bunalım içinde te- dirginliklere uğramış olan gençle- rimizin problemlerini ilk önce ele alarak, onları günümüzün koşula- rına uygun bir biçimde kültürlü, erdemli, doğal sevgisi ve güzel sa- natlara tutkun yüksek moralli ola- rak yetiştirilmeleri sağlanmalıdır ki, gençlik, kişiliklerine, topluma faydalı olabilsinler.

METİN İLKİN

Yeni hükümetin programında yalnız kültür bakanlığı değil, bur- juva demokratik hükümetinin ni- teliginden olan pek çok şey var. Ama ülkemiz burjuvasizisim yas- pısal etkinliği bunları ne kerte soğurur, bu ayrı bir konu.

İhtiyaçtan doğan kurumların tar- rih içinde elbet te bir yeri vardır. Bana kalırsa bu kurum geç kalmış bir kurumdur. Bu yüzden de ileri- ci olma özelliğinden yoksun kala- caktır. Bununla birlikte kurulma- sını dilerim. Çünkü bugün kültür ve sanat plânında verilen savaş ulusal bir plânda yürümüyor. Bu- gün devrimci aydınlar, kökü Ame- rika'da, kökü Unesco'da, kökü Cia'da, kökü Manevi Cihazlanma Teşki- lâtında olan oyunbazlıklarla sava- mak zorunda. Ola ki, kültür ba- kanlığı, bu örgütlerin kucagina düşmez de ulusal bilinçle silâhla- nırsa kültür savaşımız da ulusal bir niteliğe ermiş olacaktır.

DERGİSİ
ve
YAYINLARI
P. K. 77 — İstanbul

Dışarda Sanat Olayları

KANADA'dan (Engin Aşkın) :

- Kanada'lı ünlü oyun yazarı John Herbert, Toronto Üniver- sitesinde kurulan Homoseksüeller Derneğindeki konuşmasın- da, toplumun anlayışsızlığından yakındı, Türkiye'de bir sü- re önce Engin Cezzar topluluğunca da sahnelenen bir ese- ri, dünyaca ilgi çekmiş olan yazar, "homoseksüellere, sert bir savaş vermelerini ve haklarını aramalarını" önerdi... Toronto, cinsi sapık oranı bakımından bütün batı şehirleri- nin önünde gelmektedir.
- Kanada Konseyi adlı devlet kurumunun sanatçılara, yeni dağıttığı destek bağışlarının oranı 400 bin doları buluyor. Bağış alan 55 ünlü ve ünsüz sanatçı arasında, yazarlar, film ve fotoğraf sanatçıları, şairler ve müzisyenler bulunmakta- dır.
- Büyük keman ustası Yehudi Menuhin, Toronto'nun son sü- relerinde tanık olduğu eşsiz sanat şölenlerinin son örneği ol- du. Dev sanatçı, Toronto Senfoni Orkestrasıyla verdiği 2 konseriyle, hayranlarını yeniden fethetti.
- Kanada hükümetinin çağrılısı olarak Kanada'ya gelen ta- nınmış Sovyet Şairi Andrei Voznesensky, Toronto, Montreal, London ve Vancouver şehirlerinde, büyük ilgi çeken şiir toplantılarında, şiirserverlerin hayranlığını topladı. Ünlü şairin, özellikle "Ben Goya'yım" adlı şiiri çok beğenildi. Bu şiir, insanlığın hedef olduğu, açık, adaletsizlik ve acıları konu edinen bir temayla örülmüştür.
- Ünlü film yıldızı ve eylemci Jane Fonda, Toronto yakınla- rındaki Windsor Üniversitesindeki konferansında, "Viet- nam'daki ABD askerlerinin artık savaştan kaçmaya başla- dıklarını" öne sürdü. Jane Fonda, konuşmasını bitirirken, Amerika'da yeni kurulan "Amerikan Savaş Suçlularını Ko- vuşurma" derneğine başkanlık ettiğini belirtti.
- Kanada hükümetinin 1971 - 72 bütçesinde kültürel eylemler- e 224 milyon dolar ayrıldığı açıklandı. Bu oran sadece Federal Yardım niteliğini taşımakta olup, her eyalet devleti de benzer nitelik taşıyan yardımlarda bulunmaktadır.
- Az gelişmiş ülkelerdeki devlet adamlarının kültür ve sanata karşı takındıkları tutumu inceleyen bir UNECSO raporunda şu konuşma, ilginç bir örnek olarak gösteriliyor :
 - Siz bir işte çalışmaz mısınız?
 - Hayır, çünkü ben el işçisi değilim.
 - Pekiyi, necisiniz siz?
 - Bir sanatçıyım ben, yani yazarım.
 - İyi ama, ne yaparsınız açıkçası?
 - Yazı yazarım.
 - Elle mi, steno ile mi?
 - Yahu beyefendi, daktilo kullanarak..
 - Ha, şimdi anlaşıyor, siz arzuhalcisiniz!..

olan-biten

● Daha önce sayılığını dü- yurduğumuz, 1940 kuşağının önde gelen çevirmen ve dene- mecisi Şerif Hulusi, nisan ba- şında vefat etti.

● Leylâ Erbil'in 3. öykü be- tiği ÇARKIFELEK, Bilgi Ya- yınları arasında çıkacak.

● Hürriyet Gazetesi yeni bir atılımla, ünlü yazarların ilginç yapıtlarını peşpeşe basacakmış.

● Metin Eloğlu dostumuz, 12 - 29 mayıs günleri İzmir'de Devlet Konservatuvarı fuayesinde son tablolarını sergileyecek.

● Sadık Deniz dostumuzun annesi, uzun süren sayılığın- dan kurtulamiyarak 16 nisanı vefat etti. Deniz ailesine Gü- ney'den başsağlıkları.

● Dergimizin ozan ve yazar- larından değerli dostumuz Mehmet Salihöğlu, Devrim Hü- kümetimizin İmar ve İskân Ba-

kanlığı müsteşarlığına atandı. Salihöğlu'nun yeni görevini kutlar, başarılar dileriz.

● Halim Uğurlu dostumuzun 3. şiir betiği GÖKAĞRI, bu a- yın sonunda Yücel Yayınları arasında çıkacak. Bilindiği gibi Uğurlu, TRT yarışmalarında tek şiirde başarı ödülü almıştı.

YÜCEL YAYINLARI

P. K. 401 — İSTANBUL

MAU MAU	
Ercümen Behzat	6 TL.
YARIN İÇİN	
Metin İkin	6 TL.
FATMA HANIMIN	
ERİK AĞACI	
Kemal Bekir	6 TL.
ATA SÖZLERİ	
Mahmut Yurter	5 TL.
UZAY DUVARLARI	
Halil Kocagöz	5 TL.

Metin İLKİN

Çocuk geçe kalmakla bu tasa çoktu ya neylesin, midesi bulanmıştı bir kere, elinde değildi. Bugün, bu akla gelmez olaydan söz edilmesinin oğlundan yana bir ateş düşürmüştü içine. Öğrenciler, işçiler ayaklanmışlar kentlin zengin semtlerini, ticaret merkezlerini yakıp yıkıyorlar, deniyordu. Duyan koşup gidiyordu daha. Oğlu da bir düşüncesizlik edip kalabalığa karışabiliyordu. Hoş hem düşünebilecek yaşta mıydı ki.. Ana gözü, küçümen bir yavru görüyordu onu.

"N'olaydı salmayaydım bugün," dedi, göğüs geçirdi. Tünediği pencere önünden ayrılmadı, gözleri yoldaydı hep. Ana yüreği darlı yürekti. Yoldan doğru gelişini görüne değin kuruntu bir kurt gibi yedi içini.

Çocuk yorgundu belli, sessizdi. On üç, on dört yaşlarında var yoktu. Çelimsiz, zayıftı. Ama büyümüş de küçülmüşlerden ağırbaşlı bir duruşu, konuşurken karşısındakini tartar gibi bir bakışı vardı. Gözleri parlak parlaktı.

İçeri girer girmez, anasının, benî diken üstünde kodun diye çıkışmasına hiç aldırmadan, "Biliyorsun," dedi. "İşten sonra babamın mezarına gideceğimi söylemiştim."

Kadın, sanki sakındığı bir konuyla korkutulmuş gibi durdu. Sözü değiştirdi kendiliğinden. Ayaklanmayı duyduğunu, bu yüzden meraklandığını anlattı. Yollarda neler geçtiğini sordu.

Çocuk, "En önde öğrenciler gidiyor," diye başladı.

"Sen karışmadın ya?" dedi kadın.

Çocuğun anlattığına göre: Halk çıktırından çıkmıştı. Mağaza kepenklerini mukavva yırtar gibi parçalıyorlardı. Vitrinler bir iki vuruşta aşağı indiriliyordu. Ticaret malları kırılıp dökülüyor, sokaklara atılıyordu. Buzdolapları yamrı yumruydu ortalarında. Kumaş topları boydan bilmem kaç parçaya ayrılmıştı. İnsanın giymeğe,

kullanmağa kıyamayacağı güzelim eşyalar öfkeli ellerde tuz buzdu.

Kadın, "Yazık!" dedi. "Yoksullara yarasaydı ya..."

Çocuk, "Aralarından biri, bir şey içecek olsa dövüyorlar. Yağmacılık değil ki bu," dedi.

Kadın, yemeğini hazırladı oğlunun. Onu sofraya eliyle oturttu. Karşısındaydı, seyrine durmuştu. Ancak böyle içine sınıyordu onun yediği. Ekmeği tek o yiyecek diye bölerken okşar gibiydi. Arada yemeği beğenip beğenmediğini soruyordu. "Yumurta sızdırayım istersen?" dedi.

Çocuk, "Anne!" dedi. "Babamı anıyorum hep. Hadi ondan konuşalım."

Yüreği cız etti kadının. Sözü değiştirmek için ne yapacağını bilemedi. Sofrayı kaldırıp kaldırmaz işini aldı eline. Terlik sayaları üzerine rafya işlerdi tüccar hesabına. Sıkı tutarsa günde yirmi beş, otuz çift çıkarırdı. Çifti yetmiş kuruştı, geçimleri buna bağılıydı. Çocuk tornacıda çırağı, aldığı kendi boğazına, üstüne başına yetmezdi kaleme vurulursa. Ne ki, ana bunu sezdirmezdi, Sayadan kazancını hiç hesaba katmazdı konuşurken.. "Büyüdün de ev bakıyorsunuz," derdi. "Babanın yerini aldın ayilede."

Minderüstünde, işine eğilmiş iki bükülmüdü. Nedense, rafya geçirili iğneyi sayaya her batırışında dudaklarını büzerdi hep. Dikkatliydi, titizdi. Modele tıpatıp iş çıkarırdı.

Çocuk, annesinin çalırken konuşmadığını bilirdi; üstüne düşmedi. Yalnız böyle sus pus oturduka da uyku basıyordu. Başı önüne düştü hep.

Kadın, onu yatırdıktan sonra gene devam etti işine. Bugün, olayları duyunca eli iş tutmamıştı. Oysa, yarın öğle üzeri, yüz çift sayayı tamam etmiş olmalıydı, götürülecekti tüccara. Tüccarın burnu büyüktü, bir iki savsamaya iş vermeği kesiyordu. Hoş hem göçmen kızları piyasayı kırmıştı. Şimdilerde göçmenlere ucuza iş yaptırın tüccarlar eski işçilerini başından atmağa fırsat kolluyordu.

Gel gör ki, kadın, tüccara bu fırsatı vermemek için canını dişine takıp bitirdi işini; ama, sayaları teslim edip parasını alamadı. Yürüyerek, hiç yorgunluk duymadan bir dünya yol geldi de tam mağazanın önünde dizlerinin bağı çözüldüverdi. Mağaza dediği bir yıkıntıydı şimdi. Ne kapısı, ne vitrini kalmıştı. Raflar parça parçaydı. Terlikler üzerlerinden bıçakla kesilip kesilip atılmıştı, öbek öbekti. Bay Niko'nun çelik dolabı yamrı yumruydu, buruşturulup top edilmiş bir kâğıdı andırıyordu. Bay Niko bunları görmüş müydü? Niçin malının başında değildi? Bunlara da mal denirse..

Peki şimdi bu sayaları kime teslim edecekti? Parasını kimden alacaktı? Bugün kira ödemesi gerekiyordu.

Saya çıkını elinde, tabanı yanmış gibi dönendi oralarda. Eve epey geç döndü. Az daha oğlunu kapıda bırakacaktı.

Ağzını bıçak açmadı evde. Yemeği

sessizce yediler. Çocuk, annesinin dokun-san ağlayacak haline içleniyor, onunla göz - göze gelmekten kaçınıyordu. Ekmek ağacı balta yemiş, geçim çıkmazdaydı, biliyordu. Geri dönen saya çıkını bir ur gibiydi ortada. İçini yiyor ama elinden bir şey gelebileceğini aklı kesmiyordu. Durukluğu bundandı. Bunu giderek gözönüne serilen bir suç gibi duyuyordu. Ayilede babanın yerini aldığı sözü gereksiz, saçma bir sözdü işte. (ve söylenmiş olmasından bir ayıbı yükleniyordu). Gözleri bir bakarsan çakmak çakmak, bir bakarsan utançla gizlenir gibiydi. Yüzü kızarmıştı, sol kulağı yanıyor.

Kapının çalınışını bile duymadı. Annesi kalktı açmaya.

Hiç tanımadığı iki bay vardı kapıda. Biri kısa kesilmiş fırça gibi dım dik saçlı, kara kuru bir adamdı; bakışları da öyle dikineydi. Yanındakine göre oldukça uzun boyluydu. Öteki şışmancaydı. Basbayağı bir yüzü vardı, bu yüz uzun süre birlikte kalınan birine bile sonradan kendini anımsatacak bir özellikten yoksundu. Teni pembeye çalık beyazdı. Ama kızarmağa hazır olduğu sanılırdı. Daha doğrusu utangaç bir çocuğun kendine seçebileceği en uygun bir maske andırıyordu.

Kadın, öyle bir uzun süzdü ya, dileği ne istediklerini anlamaktı tek. Sormağa dili varmıyordu. Sezdigi ise, iyiye yorulmaz şeylerdi. Duyguları hep oğluna birikiyordu.

Zayıfın, çabuk çabuk konuşmasından hiç ama hiç bir şey anlamadı. Emniyetlendiler. Bu ona yetti. Gerisini, (yani kocasını istediklerini) duymadı bile. Oğlu üzerine çektii, oğlunun başı dertteydi anlaşılın. Ama niçindi? O, daha neyin ne olduğunu anlayacak yaşa gelmemişti ki, bulaşabilin. Kocası desen, hadi, poliste mimliydi. Bildiğinden dönmez adamdı, Götürülürdü ikide bir. Ama oğlu, yooo... buna katlanamazdı.

Onlarla arasına bulanık, kirli bir bulut yerleşmiş gibi oldu. Şimdi yüzlerini iyice seçemiyordu. Az toparlandı, kapıya girdi kendini de sordu :

"Ne yapmış ki?"

Şışman, candan, hem de özür dilercesine, Emniyete götürmek zorunda olduklarını, yani böyle buyruk aldıklarını anlattı.

"Niçin?" dedi kadın.

Zayıf huysuzlanmıştı.

"Ne sorup duruyorsun, çağır da gel-sin!" dedi.

Şışman, hemen havayı yumuşatmaya çabaladı. Durumu açıkladı, suçunu söyledi. "Ama belki de suçsuzdur," dedi. "Şimdilik, tanıklar var da..."

Kadın, buz gibi, sanki etten kemikten değil, demirden çeliktendi.

Çocuğun, annesinin arkasından sesi geldi. Demek ki, durmamış, inmişti kapıya.

Kadın irkildi. İçinin ateşi gözlerine binmişti; yakıcıydı bakışı. Kuzuyu kaptırmamaya kararlıydı. Dalassa dalaş, kavgaysa kavgaya da vardı. Kozu paylaşmak ölüme bağılysa olsundu. Bu an ona yabancısı bir an değildi hem ya kocası için bunları göze aldığı olmamıştı; onu savunmanın gereksizliğini bilirdi de ondan. Kocası, sözü dikine, kavgası açık adamdı. Suçlamaya pabuç bırakmazdı. Ama, kocasının her götürülüşünde içine bir acı çökmez değildi, değildi ya duygusuna düğüm atardı, sezdirmezdi kimselere. Oysa bu iş başka.

atmaca şahine dikmiş şimdi.

Zayıf olanı, kadının bilenen bir bıçak gibi durdukça keskinleşmesinden habersiz, "Hadisene hanım!" dedi.

Kadın, tıslar gibi, "Onu size vermem," dedi yalnız. Başka söze kulağı tıkalı, kendi bir sözüne kilitliydi. Son sözdü söylediği. Gerisi savunmaydı, savaştı bunun.

Çocuk arkadan, titrek ama erkeklenmeye özenik bir sesle, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

Şişman, yumuşak ve sokulandı, "Oğlum!" dedi. "Oğlum, babanı çağırırsana bize!"

Çocuk, "Babam..." dedi kaldı.

"Hadi çağır," dedi şişman.

Yüreğine bir taş oturdu kadının. Bir an yerinde sallandı. Şimdi, ama gene de acı duyarak anlıyordu nerden ne istendiğini. Oğlundan yana rahatladı ya, kocası adına diklenmek geçti içinden.

"Ne yapacaksınız?" dedi.

Zayıf, "Yeniden başlamayalım," dedi. "Peh! Bilmiyorsun değil mi kocanın ne mal olduğunu? Bu olaylara karışmadan duramadı. Gene iş açtı başına."

Kadın, "Demek tanıklar da var," dedi.

Zayıf, "Var!" diye kestirip attı. Yere tükürdü. "Çağır gelsin."

"Gelemez!" dedi kadın.

Şişman, "Ama... Ama, zorluk çıkaramayın," dedi. "Onun için kötü olur sonra."

Kadın, "Onun kimseden korkusu yok," dedi.

Çocuk, "Babam..." dedi, yutkundu.

Kadın, "Burda değil," dedi.

Şişman, "Nerde?" dedi.

Zayıf, "Nerde?" dedi.

Kadın, artık devam edemeyecekti, artık dayanamıyordu. Hoş hem, az önce konuşurken de aklı başında olduğu söylene mezdi. Çileden çıkmıştı, daha doğrusu, kendi içinde kendisinin de tanımadığı bir kişilikti hep konuşan. O, güçten düşmüştü şimdi, tükenmişti. Ve şimdi kadının ta kendisiydi cevap vermek zorunda olan. Ama bezgindi.

Zayıf, "Nerde?" dedi.

Şişman, "Söyleyin canım, nerede?" dedi.

Kadın, "Mezarlıkta!" dedi. "Ne yapıyor orada?" dedi Zayıf.

Ama söyler söylemez bunun aptalca bir soru olduğunu kendi de anladı ya, ne yapsın, sormuş bulundu.

Kadın, "Yatıyor," dedi.

Şişman, şapkasını çıkarıp göğsünün üzerinde tuttu. Hani nerdeyse, çocuk gibi bir adam denecek bir tipti.

Atalarım

Tilki gibi kuyruk ile,
Su gibi dibyle,

Ateş gibi yalmla,
Toprak gibi sertlikle,

Hayat gibi insanla,
Kurt gibi diş ile konuşuyorum.

Atalarım da böyleymiş meğer.

Milorad CURİÇ
(Türkçesi: İhami EMİN)

SANSKRİTÇE'den

Sabır, zırtan güçlüdür, korur varlığını.

Düşman arama sakın yüreği öfkeliyse.

Dostun varsa gerekmez tehlikeye panzehir

Eğün ısıtır seni ocağın yanmasa da.

Yılan bile ısırmaz iftira kadar kötü.

Aklın ve bilgin varsa zenginlik nene gerek?

Alçakgönüllülerin gözünde bir hiçtir süs.

Şiir, ilham perimiz, olmaz olsun saltanat.

Çeviren : Talât Salt HALMAN

Desen : Nermin ÖZOL

SANATÇI EVLENMELİ Mİ ?

Henry James, sanatçı kişinin, salt ülkesi uğruna yaşaması gerektiğini savunur. İnanınca; sanatçıların yaşamlarında ki tek amaç, erge, olabildiğince yetkinliğe yönelmek olmalıdır. Tüm dikkat ve çabalar bu köken ereğe itelenebilir.

Kimi öykülerinde karşı türden iki insanı alır ele H. James; onları sanat ve toplum sorunları üstüne kuşukları, inançları, çelişkilerine somutlamaya çalışır. Bunların bir bölümü, sanatla sımsıkı ilişkileri olan, uğraşlarında hiç ödün vermeyecek sağıtörede kişilerdir genellikle. Öbürleri ise; rasgele bir çevrenin beğenisiyle övünen, yetinen ya da bir "gözde hatun" un alkışıyla eli-ayağı kesiliveren sözde yaratıcılar...

G. Flaubert'in yazın alanına dahişi, tıpkı bir dinsel tutkuyu andırıyordu. Oysa H. James, sanatı da dine değin yücelikte benimser; orda da Tanrı'nın seçkin kulları ve "mümin" ler olduğuna inanır. İşte, olsa olsa bunların başı göğe erecek; ötekiler, yani yeteneklerini, varlıklarını şuna buna adayanlar, yani satılık soysuzlar kargınmışlıktan paçayı kurtaramıyacaklardır!

Sanatçıyı baştan çıkarıp köreltenlerin öncüsü olarak kadınları suçluyor, H. James.. Tek başına olsa, kanık bir yaşam düzenini yeğliyecek kişi, bir dişiye abayı yaktı mıydı; salt onun etkisi ve istekleriyle ağgözlü bir para avcısı kesilebilir. H. James'in kanısı böyle ve H. W. Auden da bu savlarda onu candan destekliyor: "Aydınca yetenekleriniz varsa eğer, ille de bekâr kalmalısınız!" Nedeniyse şu: İki karpuz bir koltuğa sığmaz.. Bu canbazlığa yeltenenler, hem yapıtına, hem de ailesine olan sorumluluklarının üstesinden gelemezler. Voltaire, Stendhal, Balzac, Flaubert ve Proust da bu kuramı sık sık desteklemekten geri kalmazlar. Bu arada karşı örnek olarak Hugo, Tolstoy, Dickens gösterilebilir ama, bunların tümü de sanatlarını değerince kurabilmek için, "ideal koca" özenini boşlamışlardır..

Yine bu konuda H. James'in ilginç bir öyküsü vardır: Ustanın Öğüdü. Öyküde, genç bir yazar baş-göz olmak isteginde-

dir. Yaşlı ve ünlü bir uğraşdaşı onu bu tutkusundan ayartmak için yırtınır :

"Yoo, dostum.. Büyücek bir yapıt ortaya koymak, evlilikten sağlanabilecek mutluluğun çok üstündedir; ona girişin."

"Öyle bir yapıt yaratmayı kim istemez! Elbet benim de en cayılmaz isteğim bu.."

"İyi ama, tüm yaratış çabaları ille de gönül tokluğu, kendini esirgemezlik ister. Ben bunları göze alamadım, katlanamadım. Niye? Yaşamın tüm ergilerinden yararlanmak uğruna.. Ne ki, bunları tez edinebildiğim, tadabildiğim için de bir bakıma - herşeyi yitirmiş oldum!"

"Değil.. Siz gerçek, doğal bir yaşamı sürdürdünüz. Görevleri, sorumluluklarıyla, tüm sosyal ve "ailevi" pürüzleriyle yine de hoş, "zevкли" tam bir yaşam.."

"Bu olağan gidişatın önüne sayısız konular sunduğunu anımsatmak istiyorsanız, haklısınız elbette.. Bu tür bir yaşam kişiyi verimli deneylerle donatır. Ama, bir yandan da insanın onları gereğince işleyebilme gücünü yıpratır, yozlaştırır. Bu püfnokta'yı unutmamalı hiç.."

"Peki, benim seçtiğim kadının köklü bir yazın, sanat beğenisi varsa? Diyelim sizin bende bulduğunuz, övdüğünüz değerleri o da seziyor, anlıyorsa? Güzel sanatlarla özellikle düşkünsen?"

"Öyle olsa da durum değişmez.. İlkten, çocuklarına karşı apayrı, daha kunt bir bağı olacaktır; bu tutumu yüzünden de kimsecikler kinayamaz onu. Sonuç olarak da, sizden, gerek kendisine, gerekse çocuklarınıza varlıklı bir yaşam düzeni sağlamanızı isteyecektir. Toplum koşulları karşısında haklı bir güven gereksinmesi bu.. Oysa bence gerçek bir sanatçının görevi bu değildir; acundaki varoluş nedeni apayrıdır."

"Peki ama üstâdım, sanatçı da insan değil mi ki?"

"Hiç sanmıyorum."

André MAUROIS

Çev. : Nur TÜRETEN

SERGİLER

★

Etem Olgunil

FERRUH BAŞAĞA

Bu yılki sergiler çağınının bitimine doğru pespeşe ilginç gösterilere tanık olduk. İşte bunlardan ikisi de nisan ortalarına değin, Taksim Sanat Galerisi'nde sürdürüldü: Ferruh Başağa ve Nevin Çokay'ın kiler. Başağa, kış boyunca bütünlediği yepyeni 23 yapıtını sunuyor; çoğu orta boy, birkaçı da irikeyim.. Genellikle şu izlenimi uyandırıyor sergi: Usta ressamımız, bundan 15-20 yıl önce boşladığı "figüratif" e yine ve epey başkalaşarak dönmek gereksinmesini duymuş. Nuri İyem'den sonra, kendince özelliklerle saptıyor "non-figüratif" deneyinin ille de sürdürülmesi gerektiği savının kofluğunu. Bu bilinçli dönüş, giderek atılım; Başağa'da ezberlemeye başladığımız o uysal, yorgun, edilgin renk-biçim-istif düzenini de alabildiğine etkilemiş; doğa sevisini güvercinlerle, ellerle, görünülerle ısıtıyor; renk yoğunluklarında daha bir coşkulu, diri.. Bu arada boşluklara serpiştirdiği birkaç "salt

soyut" tuvalin, öbürlerinin yanınbaşında nasıl cıvıldağı, anlamsızlağı da belirleniyor şıp diye!

NEVIN ÇOKAY

5. kişisel sergisini de açmış olan Bn. Çokay, Başağa'dan bir kuşak daha genç ama, gerçek kişiliğini edinmiş, işinin isterlerini, bamtellerini iyice kavramış, uğraşını güzellemekte, verimli kılmakta hiç sürmüyor. Büyücek istiflemelere yönelen ressamın bu sergisinde 16 yapıt görüyoruz; tümü de konulu, adları bile var: Açlık, Zenciler gibi... Nevin Çokay, B. R. Eyüboğlu'nun öğrencilerinden; ne ki, kimi işlik arkadaşlarının kapıldığı etkilerden teze arınmış; "nakıslama" öğesine yüklemiyor bildirisini, teknik kurcalamalarını; kadını duyarlığının da yordamıyla, yerel yapımızı, gerçeklerimizi, çöküntülerimizi, yine yerel renkler ve biçimlerle evrensel koşut bir doğrultuda özgünce vansatabiliyor. Tekdüzenliğe düşmeyişi de bu soylu seçgilerinden belki.. Bu gerçekten yetenekli sanatçımızın bir yanılığını ille de belirtmek istersek, şunları diyebiliriz: Yaşamsal sorunlara, durumlara değin konuları seçip işlerken, ayrıntılara inmedikinden, geniş boyutlarda çalışması zorlaşıyor, sağhyamıyor dilediği yoğunluğu. Bu yüzden de etkinliği tavsıyor o dopdolu içeriğın..

— T. G. S. Y. Okulu Müdürü, ünlü grafik sanatçımız **Mustafa Asher**, 12 nisan günü eserlerini Taksim Sanat Galerisi'nde sergiledi.

— **Mustafa Ayataç**, 17 nisan'da, Harbiye'deki Modern Galerisi'de resim sergisi açtı

— **Rezan Senocak**'ın 5'inci kişisel sergisi ise Beyoğlu Şehir Galerisi'ndeydi. Senocak bu sergisini, "Köy Öğretmenleri ile Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği" yararına düzenlemişti.

— Bayan ozanlarımızdan **Güner Ceylan**, **Ayfer Kaur**, **İtr Gürdemirel** ve **Özcan Kandemir**; dekoratif şiir sergilerini Beyoğlu Şehir Galerisi'nde açtılar.

MERSİN'den :

M. SAMİ AŞAR'IN SERGİSİ

Alinteri ile yoğrulmuş emeklerimizin ürünleri, iç dünyamızın verileri: **BASMALAR** ve **ŞARKI SÖZLERİ!**

Alışılmışın dışındaki bu düzen, güneşlilerin büyük ilgisini çekti. Tarsus Basma Fabrikası'nın desenleri üzerindeki şarkı sözleri, AŞAR'ın yüreği gibiydi; aydınlık ve içten...

Dostça gülümseyişi var ozanın. Öyle duygulu, öyle iyimser, Dizeler yüzünde geziyor gibi, kimil kimil!.. İnsanlara sevgi dolu, insanlara saygı dolu.

Sergiyi açmaktaki ereğini soruyorum, şöyle diyor :

"Şarkı sözlerinden karamsar havayı, melankoliyi, hüznü sürebilmek ereğiyle bu uğraşımı sürdürüyorum. İlk şarkı sözüm olan 'Gülünce güzelsin, ağlarken güzel' de bunu yansıtabildiğimi sanıyorum. Sözkonusu şarkının son dizesi 'Bir gün öleceksin ama en güzel olarak biter. Ölüm bile, biraz şairane olacak ama, güzel olsun istedim. Bu sergi bir bakıma Türkiye'de basma desenleri üzerine düzenlenen ilk sergi niteliğinde. Yine de tam anlamıyla başarabildiğimi sanmıyorum. Şarkı sözleri de, şiir gibi, güzel sanatların bir dalı olamaz mı diye düşünüyorum da!.."

Ayten UYAN

Bağdat Mektubu :

Hangi Yoldan Giderseniz Gidin

M. Ağah ÖNEN

DENİZ YOLU

Irak'ın denizle bağlantısı İran'la arasında sık sık politik çelişmelere konu olan birinin İran körfezi dediği, ötekinin Basra körfezi dediği ve ulusal bir sorun olarak sürüp giden Dicle ve Fırat'ın birleşik deltası yoluyladır. Ancak Dicle üzerindeki bu Bağdat - Basra yolu bağlantısında bir zamanlar ilkel bir biçimde yapılan ulaşım, bugün hemen hemen ortadan kalkmış gibidir. Ancak Bağdat'ta gezinti için kullanılan nehir tipi birkaç küçük tekne, yaz aylarında Dicle üzerinde nehir sefası yapanlar için biricik eğlence aracıdır. Yaz gecelerinin sığağından kaçanları Dicle'nin serin ve rüzgâr alan kıvrımlarında dinlendiren bu motorcuklar, başkentin durgun ve ölgün gece yaşantısına bir değişim katarlar.

DICLE'NİN ÖYKÜSÜ

Dicle'nin altı tane kıvrımla geniş yarımada yarattığı bir bölgesinde kurulu Bağdat kenti, nehrin iki yakasından bu eşsiz yaşam kaynağını kucaklar. Nasıl Fırat'sız ve Dicle'siz bir Irak düşünülemezse, Diclesiz bir Bağdat da düşünülemez. Anadolu dağlarından kopuk kaç bin yıldır, bereketini aktığı bu topraklarda Dicle gerçekten bir hazinedir. Binlerce kilometrelik koşudan sonra yorgun düşmüş gibi, bu uçsuz bucaksız düzlüklere yayılan koca nehir, ağır ve sakın akar. Hızının her dönemeçte biraz daha kesilmesinden ötürü, kimi yerinde akıyormuş da duruyormuş sanılır. Kimi yerinde iki yüz elli metreyi bulan yatağındaki bu ağır başlı akışı, Bağdat'a ulaşmadan önce Samarra kenti yakınında kurulmuş büyük bir regülatörle düzene konmuştur. Yine de yazın elli - altmış metreye dek

azalıp daralan bu büyük su, Türkiye'deki yağışların çoğaldığı ve karların eridiği aylarda iyiden iyiye yükselir. Bağdat'ta nehir boyu gazinoların bazı kere alt katlarına taşır basar. Böyle zamanlarda iyice çamurlu, bulanık, kıpkırmızı akar.

Bağdat'ta bütün yollar Dicle'ye çıkar. Nehrin iki yanına alabildiğine yayılan Bağdat kenti, kuzeyden güneye Dicle'yi iki yandan bir çift şerit gibi onun kıvrımlarına uyarak sarar. İki yakayı bağlayan altı tane büyük köprü, birer uygarlık anıtı gibi bu iki ana yerleşme bölgesinin yaşantısını birbiriyle birleştirip kaynaştırır. Bağdat'ın Dicle'nin iki yakasına yayılmış bölgeleri tıpkı İstanbul'un Anadolu ve Trakya yakaları gibi, batıdaki Kerh, doğudaki Resafa adını alır. Doğudaki bölge Bağdat'ın iş, ticaret ve kültür merkezidir. Batı yakası yeni yerleşme ve gelişme sementleriyle ana demiryolu istasyonu ve hava alanının bulunduğu alanlardır. Kerh bölgesi Abbasiler devrinde, Bağdat'ın ilk kurulduğu bölgelerden olan sekizinci yüzyılın ikinci yarısında Halife Mansur tarafından Huld sarayının yapıldığı güney yarımadasından kuzeyde ünlü Kâzimiye semtinin bulunduğu alana dek yayılır.

Her yıl yeni ve modern mahallelerle yayılıp genişleyen ve güzelleşen Bağdat'ın camileri, meydanları, büyük ve geniş çarşıları ile yayıldığı kırk elli kilometre çapındaki iç ve dış çevrelerini, çoğu gidis - dönüşü ayrılmış, geniş asfalt caddeler birbirine bağlar. Bu caddelerde çift katlı Londra otobüsleri ve sayısız özel arabalar ve dolmuş taksileri, minibüsler ve tahta karuserli otobüscükler durmadan akıp geçer.

gelecek
sosyalist edebiyat dergisi

1 MAYISTA
ÇIKTI
3 Lira

- Devrimci edebiyatımızın gelişimi, tanıtımı ve yayılımı için
- Türk edebiyatını markaçı sanat kuramıyla yargılayıp yorumlamak
- Kültür mirasımızı devrimci yöntemle eleştirip değerlendirmek için
- Devrimci edebiyatımızı halk yığınlarına, emekçilere, ilerici aydınlara, öğrencilere tanıtarak sevdirmek için...

Yazışma ve Havale : (Aydın Hatipoğlu, P. K. 938, İstanbul)

Dünlerden Bugünlere...

PİR SULTAN ABDAL

*Fetvâ vermiş koca başlı Kör Müftü,
Şah diyenin dilin keseyim, deyi;
Satır yaptırmış Allah'ın lâneti,
All'yi seveni keseyim, deyi.*

*Şer kulların örükünü uzatmış,
Müminlerin baharını güz etmiş,
Oniki'ler bir arada söz etmiş,
Âşıkların yayın yasayım, deyi.*

*Hakkı seven âşık geçmez mi candan,
Korkarım Allah'tan, korkum yok senden,
Ferman almış Hızır Paşa, Sultan'dan:
Pir Sultan Abdal'ı asayım, deyi.*

BEDRİ RAHMI EYÜBOĞLU

TEVFİK FİKRET

Yaaaaa...

Vatan mübarektir kabuul
Toprağı somun
Dikeni döşek
Uğrunda dövüşmeyen
Eşşoğluessek
Ama ya dünyamızla birlikte başhyan sızı:
emek
Ya erkekle dişi dişiyle erkek?

NE BİR BAĞIŞ BEKLERİM KİMSE DEN,
NE KOL DİLENİRİM? NE KANAT,
KENDİ GÖKLERİMDE KENDİ KENDİME UÇAR GİDERİM.
BANA EĞİLMEK BOYUNDURUKTAN BİLE AĞIR.
İŞTE BÖYLE BİR ŞAİRİM BEN,
TEPEDEN TIRNAĞA ÖZGÜR.

(A. Kadir'in günümüz diline uygulamasından.)

CAHİT İRGAT

OĞUZ TANSEL

İç Sıkıntısı

Camlar mahmuzlarını şakırdatıyor
Buz tuttu yeşelleri atların
Ağaçlar şaha kalktı, koşuyor
Gemiler dolaşiyor gözlerimin içinde.

Soldu rengârenk sevinçler kinde
Öldü nar tanesi nar içinde.

ERCÜMEND BEHZAD LÂV

İncil ve Toprak

Siz BEYAZLAR doğduğunuzda
Bir İnciliniz vardı yalnız
Bizimse toprağımız
Şimdi bizim İncilimiz var
Sizinse toprağınız

MELİH CEVDET ANDAY

ARIF DAMAR

Gelecek

Protohippus atmı coddı
Dinothorium filin coddı
Biz insanın coddı..
GELECEK MUTLU İNSANIN.

Sel Değirmeni

Buğday, su özlemi çökertti damı;
Gün vurur, dağ yürür.
Güneş dolu arkta çatlaklar derin derin
Ölen değirmenciği düşünür.

Ötekiler, güldür güldür oniki ay
Taze un kokusundan sarhoş,
Yüklerini tutup kansızlar,
Gözlere kül doldurmuş.

Bozuk değirmen döner bir gün,
Suyunu bulacak er ister.
Yaban değirmenleri var
Emek öğütür, karga besler.

Köpük köpük akacak un,
Boz-bulanık su gelende.
Güneşi düşününe düşününe
Eller orman orman yüksele.

Rubai

Hürlüğü var edenler var etmediler mi düşün
İletenler sana kadar iletmediler mi düşün
Türküsiyle yetinmenin övünecek yanı yok
Kapıları itenler itmediler mi düşün

Tapınağın yapı malzemesi ve tekniği :

Tapınağın yapı malzemesi Assos çevresinde bulunan andezit taşıdır. Bir cins volkanik taş olan andezitin donuk, tam küllü, gri ile pas sarısı arası bir görünüşü vardır. Bugün yılların tahribatıyla siyaha yakın bir renk göstermektedir. Mermere son güzelliği veren cilâyı andezit taşına uygulamak çok zordur. Çünkü direnişi kuvvetli olan andezit kristalleri kırılınca geniş boşluklar meydana getirmektedirler. Bu yüzden dış hatlar tahminimize göre hayli kaba bir âlet ile elde edilmiştir. Kabartmalarda, sanatçı, çekice benzer bir âlet kullanmış olsa gerekir. İncelikler boya ile gösterilmiştir.

İşçiliğin kaba olmasına karşılık hareketlerde gerçekçi bir ilerleme göze çarpar. Yalnız nisbetsizliğin kompozisyonlara hakim oluşu ilgi çekicidir. Örneğin oturan figürler, ayakta-kiler düşünülmeksizin bir boyda gösterilmiştir. Böylece kompozisyonlarda orana dikkat edilmemiştir.

Tapınağın diğer anıtlarla karşılaştırılması :

Clarke, Assos tapınağının, pronaos ve pteronun düzeni bakımından "Erken Sunion", "Algina", "Teseion" ve "Geç Sunion" tapınakları ile karşılaştırmaktadır.

Anteler arasında in-antis cep-heli ve gerisinde opistodom bulunmayan ve erken megaron geleneğini sürdüren bir tipte kapalı sellaya sahip olan Assos tapınağı, gerçekten pronaos ve pteroma düzeni bakımından az çok farkla yukardaki tapınaklarla benzerlik gösterir. Yalnız bütün bu tapınakların yapı tarihleri Assos tapınağından daha geç devirlere aittir. Eğer arada bir etki aranacak olursa, Attik - Anadolu İonya ilişkileri sonunda belki bu adı geçen tapınaklar Assos tapınağından bazı özellikleri benimsemişlerdir.

Assos tapınağının en ilgi çeken yanı dor nizamında bir peripteros olmasına karşın arşitrav frizine sahip olmasıdır. Friz aslında Sümer, Asur ve Mezopotamyalıların ortaya at-

DEMİRTAŞ CEYHUN'un
T.R.T. Başarı Ödülünü
Kazanan Romanı :
A S Y A
250 sayfa, 10 lira.
OK YAYINLARI
Ödemeli olarak dergimizden de
sağlanabilir.

tığı bir doğu motifidir. Ur şehri çevresindeki bir tapınağın duvarlarının alt kısmında şerit halinde bir friz bulunmaktadır (M. Ö. 3000).

Aynı şey Hitit mimarisinde de kullanılmıştır. Örneğin Anadoluda Alacahöyük'te sfenksli kapının sağ ve solunda, Zincirli kale kapılarında ve Kargamış merasim caddesinin her iki yanında friz yer almaktaydı.

Orthostat kabartmaları ile arşitrav frizi arasına giren diğer bir örneğe Girit'te rastlıyoruz. Girit'te "Prinlas A" tapınağının kapı lentasında hayvan figürlerini canlandıran bir friz yer almaktadır (M. Ö. 7. yüzyıl). Bu frizin Assos tapınağının arşitrav frizinin prototipi olduğu kantsındayız.

Didyma'daki arkaik İon tapınağında mermer arşitrav, köşelerde gorgo tasvirleri ile aralarında arslan ve diğer motifleri kapsamakta olup Assos tapınağındakilerin başka bir protipini meydana getirmektedir.

Bu tapınak M. Ö. 494 de Darius tarafından tahrip edilmişti. Bir yandan doğu etkileriyle gelişmiş İon unsurlarının, diğer yandan Girit tapınağındaki lenta frizinin Assos tapınağında büyük etkileri olsa gerekir.

Geç devir analogileri arasında İon nizamındaki Nereidler anıtını gösterebiliriz. Bu binada da arşitravda bir friz vardır. (M. Ö. 410 - 400). Ayrıca Lesbos adasında bulunan Apollo Bressaeus tapınağı (M. Ö. 1. yüzyıl) dor nizamında olmasına karşın arşitravında bir friz kapsamaktadır.

Sonuç olarak Assos tapınağının arşitrav frizinin salt İon nizamına özgü etkenlere sahip olmayıp menşei bakımından doğuda Mezopotamya ve Anadolu'da, batıda ise Girit adası etkilerine de sahiptir diyebiliriz.

Tapınağın tarihlendirilmesi :

Tapınağın tarihlendirilmesi üç kategori içinde toplanabilir.

1) Çok eski devre sokaclar: B. P. Pullan, W. C. Perry ve Lübke Assos tapınağının dor nizamının en eski eserleri arasında zikrederler. Bu guruptan bazıları M. Ö. 7. veya 6. yüzyılın ilk başlarına koyarlar.

2) İlk olarak tapınağın dor nizamının eski anıtları arasında yer alamayacağını ileri süren F. Reber olmuştur. F. Krell ve Overbeck'de bunu destekleyip, tapınağın tarihini M. Ö. 560 dan sonraya atfetmişlerdir. Collignon, Klein, Katferfeld

M. Ö. 540'a yakın bir tarih kabul ederler. Dinsmoor da bu fikirdedir.

3) Binayı geç olarak tarihlendirenler arasında Clarke başta yer alır. Clarke ilk raporunda, tapınağı M. Ö. 460'a, ikincisini ise M. Ö. 450 civarına atfeder.

Tapınakta Attik etkilerinin bulunuşu, tarihlendirmede kısmen yardım eder. Bildiğimiz gibi M. Ö. 7. yüzyıl sonundan itibaren Sigeion Atinalıların müstahkem şehri haline gelmişti. Tiran Phrynon'un Sigeion'u zaptı ve Hersonessos'taki Milti-

ades II'nin tesislerini koruması sonunda, arada kültürel ilişkiler meydana gelmiştir. Bu arada Troia tarihiyle Attik etkilerinin Assos'a nüfuz ettiği muhakkaktır. Buna İon, Kıbrıs ve Mezopotamya etkilerini de katarsak, tapınağı ne Mikenai yöresindeki Arslanlı Kapı kadar erken, ne de Clarke'inki kadar geç tarihlendireceğiz.

Sonuç olarak Assos tapınağının aşığı yukarı M. Ö. 525 - 520 yılları arasına sokabiliriz ki, bu fikrimizi, tapınağı M. Ö. 525 tarihine sokaclar Weickert de destekler.

bütün
tasarruflarınız
için

HER YERDE HER ZAMAN
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI

Güney : 122

Basın 60101 - A. 20130

AMBULANS SERVİS
47 77 44

YAKININIZ - YAKINIMIZDIR

Hastalarınıza karşı sizin kadar hassasız.
Dr. Sedat Pınar'ın mesuliyetinde ilk yardım teçhizatlı
ÖZEL AMBULANS'larımız hizmetinizdedir.

Güney : 123

güney güney güney güney güney

GÜNEY YAYINLARI : 1 - Hüznün Çıkması - Şiirler - Piyale Gönültaş, 4 TL. 2 - Nisan Yağmuru - Şiirler - Dr. Celâl Arabacıoğlu, 5 TL. 3 - Güldeste - Şiir Antolojisi - Ciltsiz 5 TL. (Posta pulu karşılığı P.K. 1353 İst. adresinden edinebilirsiniz.)